

Załącznik do uchwały Nr XIII/69/2015
Rady Gminy Lubawa
z dnia 30 grudnia 2015 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubawa na lata 2016-2020

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Charakterystyka Gminy Lubawa.....	6
1.1. Ogólne informacje	6
1.2. Demografia	7
1.3. Lokalny rynek pracy	9
1.4. Warunki mieszkaniowe.....	12
1.5. Dostępność usług społecznych	13
1.6. Aktywność społeczna mieszkańców	18
2. Wyzwania lokalnej polityki społecznej.....	20
2.1. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej.....	20
2.2. Bezrobocie	21
2.3. Niewydolność i dysfunkcje rodzin	23
2.4. Uzależnienia.....	25
3. Podsumowanie części diagnostycznej – wnioski i prognoza zmian.....	27
4. Główne założenia realizacyjne strategii	29
5. Cele i kierunki działań.....	32
Obszar 1. Rynek pracy	33
Obszar 2. Rodziny	34
Obszar 3. Dzieci i młodzież	35
Obszar 4. Osoby starsze, niepełnosprawne i przewlekle chore	36
Obszar 5. Środowiska zagrożone dysfunkcjami.....	37
Obszar 6. Społeczność lokalna	38
6. Zarządzanie realizacją Strategii	40
6.1. Ramy formalno-prawne.....	40
6.2. Monitoring Strategii.....	41
6.3. Główne źródła finansowania	44
Załącznik. Członkowie Zespołu ds. opracowania Strategii	46

Wprowadzenie

Lokalna polityka społeczna, w szerokim znaczeniu, stanowi działalność zmierzającą do poprawy standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej. Realizowane w jej ramach działania nie powinny więc koncentrować się jedynie na doraźnym bądź długookresowym wspomaganie osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych, natomiast zmierzać do oddziaływania na jakość życia, tak aby minimalizować ryzyko występowania problemów i dysfunkcji oraz maksymalizować zdolność do ich samodzielnego przezwyciężania przez osoby i rodziny. Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, wypoczynku, ochrony zdrowia czy zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych (w skrócie: SRPS) opracowywana jest na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, która wymienia jednocześnie elementy składowe tego dokumentu takie jak: diagnoza sytuacji społecznej, prognoza zmian w okresie objętym strategią, a także określenie celów strategicznych, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji i ram finansowych oraz wskaźników realizacji działań. Ponadto, w świetle ww. ustawy, strategia powinna w szczególny sposób uwzględniać programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, a także inne, mające na celu integrację osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności:

- ✓ ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 332 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1356 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 124 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375);
- ✓ ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 149 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.);

- ✓ ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 114 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 966 ze zm.);
- ✓ ustawę z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 859).

Szczególne znaczenie w zakresie przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym, z uwagi na ich implementację w polskich przepisach i dokumentach strategicznych, mają rozwiązania przyjmowane przez organy Unii Europejskiej, w tym m.in. *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. W świetle założeń tego dokumentu, szczególnie ważną okazuje się współpraca państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów przyrodniczych.

SRPS powinna uwzględniać również postulaty *Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*. W świetle jej założeń rozwój kapitału społecznego stanowi jedno z kluczowych wyzwań Polski i służy zwiększeniu skali oraz trwałości zaangażowania oraz współpracy obywatelskiej, będąc jednocześnie jednym z głównych czynników decydujących o rozwoju i konkurencyjności kraju, poszczególnych regionów oraz środowisk lokalnych.

Jednym z kluczowych dokumentów programowych dotyczących rozwiązywania problemów społecznych jest *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*. Określono w nim, że walka z ubóstwem i wykluczeniem musi opierać się na wzroście gospodarczym i zatrudnieniu oraz na nowoczesnej i skutecznej ochronie socjalnej. Interwencja innowacyjnej ochrony socjalnej musi być połączona z szerokim zestawem polityk społecznych, łącznie z ukierunkowaną edukacją, pomocą społeczną, mieszkalnictwem, zdrowiem, godzeniem życia prywatnego i zawodowego oraz polityk rodzinnych.

Na poziomie regionalnym kluczowym dokumentem określającym cele i zadania samorządów, publicznych instytucji pomocy społecznej i służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu jest *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*. W odpowiedzi na dominujące problemy regionu takie jak dysfunkcje w rodzinach, wzrost zagrożenia marginalizacją zawodową i społeczną, a także małą aktywność lokalnych społeczności, strategia zakłada:

- ✓ tworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i do właściwego jej funkcjonowania;
- ✓ stworzenie możliwości wyjścia z izolacji społecznej oraz integrację z otoczeniem w szczególności osób niepełnosprawnych, starszych, uzależnionych, ofiar przemocy, bezdomnych i innych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej;
- ✓ wspieranie bezrobotnych mieszkańców regionu, w celu zwiększenia ich aktywności edukacyjnej, podniesieniu potencjału zawodowego oraz podjęciu pracy;
- ✓ wzmocnienie postaw prospołecznych, rozwój kompetencji społecznych i umiejętności współpracy poszczególnych jednostek i grup na rzecz własnego otoczenia.

W 2015 roku została przyjęta Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Iławskim na lata 2015-2020, która zakłada realizację działań w ramach siedmiu priorytetów: Priorytet I. *Pobudzanie aktywności zawodowej i przedsiębiorczości społecznej*; Priorytet II. *Wspieranie rodzin doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych*; Priorytet III. *Zwiększanie bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach*; Priorytet IV. *Profilaktyka oraz wsparcie osób w wychodzeniu z uzależnienia*; Priorytet V. *Zmniejszanie barier związanych z niepełnosprawnością*; Priorytet VI. *Poprawa jakości życia osób starszych*; Priorytet VII. *Rozwój współpracy i potencjału podmiotów polityki społecznej*.

Priorytetom tym odpowiadają następujące cele strategiczne:

- 1) Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców powiatu iławskiego.
- 2) Poprawa wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez rodziny zamieszkałe na terenie powiatu iławskiego.
- 3) Zmniejszenie częstości występowania oraz negatywnych skutków przemocy i kryzysów w rodzinie.
- 4) Zmniejszenie skali uzależnień w powiecie iławskim.
- 5) Zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym.
- 6) Podniesienie standardu życia osób starszych zamieszkujących powiat.
- 7) Wzrost efektywności i jakości działań w ramach powiatowej polityki społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubawa na lata 2016-2020 składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy sytuacji społecznej gminy oraz założeń programowych (wdrożeńowych). Część diagnostyczna obejmuje podstawowe zagadnienia dotyczące funkcjonowania gminy, procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, a także dostępności usług społecznych i aktywności mieszkańców. Została opracowana w oparciu o dane, których najbogatsze źródło stanowił Główny Urząd Statystyczny (GUS), w szczególności Bank Danych Lokalnych. Wykorzystano również dane i sprawozdania Powiatowego Urzędu Pracy w Iławie (PUP), Urzędu Gminy Lubawa, Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Lubawa (OPS) i innych instytucji. Zasadniczo analiza została przeprowadzona dla przedziału czasowego 2012-2014, z zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu. W przypadku niektórych obszarów diagnozy przyjęto dłuższy okres analizy, aby uwypuklić zachodzące procesy.

Część wdrożeniowa SRPS zawiera natomiast wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, następnie zaś wskazówki, jak skutecznie zarządzać realizacją Strategii. Kluczową rolę w procesie jej opracowywania odegrał *Zespół do spraw opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubawa na lata 2016-2020*, powołany Zarządzeniem Wójta Nr 78/2015 z dnia 7 lipca 2015 roku. Zespół zadaniowy aktywnie uczestniczył w pracach diagnostycznych oraz wypracowywaniu celów i kierunków działań. W trakcie opracowywania SRPS zorganizowano dwa warsztaty planowania strategicznego (w dniach 28 sierpnia i 3 listopada 2015 roku) z udziałem członków Zespołu, prowadzone przez zewnętrznego moderatora. Następnie, w dniu 30 listopada 2015 roku, odbyło się spotkanie konsultacyjne, w trakcie którego wypracowano ostateczny kształt dokumentu.

1. Charakterystyka Gminy Lubawa

1.1. Ogólne informacje

Gmina Lubawa leży w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie iławskim. Graniczy z siedmioma gminami: od północy z gminą Ostróda, od południa z gminami Nowe Miasto Lubawskie, Grodziczno i Rybno, od wschodu z gminą Dąbrówno, natomiast od zachodu z gminą Iława. Charakterystyczną cechą jej położenia jest umiejscowienie wokół miasta Lubawa.

Gmina zajmuje powierzchnię 23 645 ha, czyli ponad 236 km². Charakteryzuje się gęstością zaludnienia sięgającą 45 osób/km², która lokuje ją na 35 miejscu wśród jednostek samorządu terytorialnego tego samego szczebla na Warmii i Mazurach (średnia wojewódzka to 60 osób na km²). Pod względem administracyjnym obejmuje 36 miejscowości, wchodzących w skład 27 sołectw¹. W świetle danych Urzędu Gminy Lubawa² do najliczniej zamieszkałych miejscowości należą: Rożental (1 017 osób), Kazanice (714), Grabowo (679), Byszwałd (632), Tuszewo (631) oraz Prątnica (624). Najmniejszą miejscowością jest Raczek, zamieszkiwany przez 22 osoby, a następnie Losy (42) oraz Kołodziejki (47). Siedzibę władz samorządowych Gminy Lubawa stanowi Fijewo.

Gmina posiada korzystne położenie, w niedużej odległości od trzech miast powiatowych – Iławy (ok. 19 km od Fijewa), Nowego Miasta Lubawskiego (ok. 17 km) oraz Ostródy (ok. 31 km). Najważniejszym elementem sieci drogowej na jej terytorium jest droga krajowa nr 15 łącząca dwa miasta wojewódzkie – Olsztyn i Toruń. Przez obszar Gminy przebiegają również drogi wojewódzkie: nr 536 Iława-Samplawa, nr 537 Lubawa-Frygnowo-Pawłowo oraz 541 Lubawa-Lidzbark-Żuromin-Dobrzyń. Jedyna stacja kolejowa na terenie Gminy znajduje się w Rakowicach, skąd można dojechać do Iławy, stanowiącej węzeł kolejowy województwa, a także do Działdowa oraz Malborka.

Istotnym zasobem Gminy Lubawa jest urozmaicona rzeźba terenu, będąca efektem ostatniego zlodowacenia bałtyckiego. Jej zachodnią granicę wyznacza rzeka Drwęca, stanowiąca rezerwat przyrody na całym swoim biegu, natomiast wschodnia część Gminy jest otuliną Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich. W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego, ponad 32% powierzchni gminy zajmują obszary chronionego krajobrazu (7 585,20 ha); 4,8% to parki krajobrazowe (1 126,80 ha), natomiast 0,1% stanowią rezerваты przyrody (32,40 ha).

Gmina Lubawa należy do Lokalnej Grupy Działania Ziemia Lubawska, której działalność koncentruje się na wspieraniu i upowszechnianiu zrównoważonego rozwoju, społeczeństwa obywatelskiego, rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, a także budowaniu partnerstwa oraz poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich³. Realizuje również partnerską współpracę zagraniczną z Unią Gmin Lanvallon-Plouha we Francji oraz Królestwem Maroka.

¹ Sołectwa Gminy Lubawa to: Byszwałd, Czerlin, Fijewo, Gierłoż Polska, Grabowo, Gutowo, Kazanice, Losy, Lubstyn, Lubstynek, Ludwichowo, Łążyn, Mortęgi, Omule, Pomierki, Prątnica, Raczek, Rakowice, Rożental, Rumienica, Samplawa, Szczepankowo, Targowisko, Tuszewo, Wałdyki, Zielkowo, Złotowo.

² Dane według stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku; obejmują mieszkańców na pobyt stały oraz czasowy.

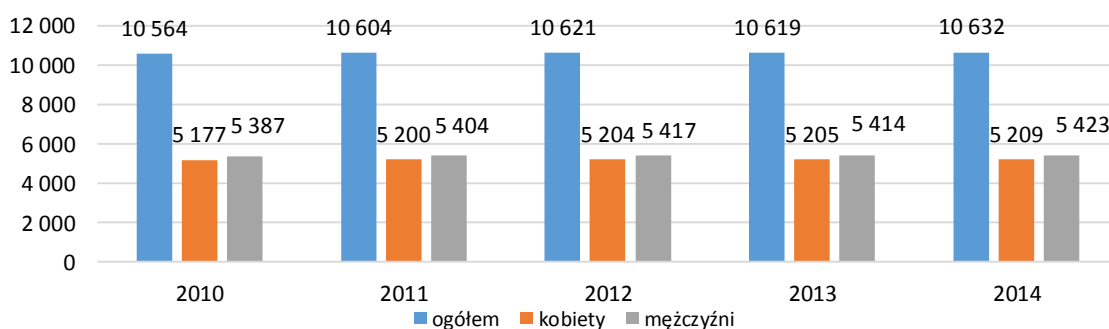
³ LGD Ziemia Lubawska jest następcą formalnym LGD na Rzecz Rozwoju Gmin Kurzętnik i Grodziczno. Funkcjonuje na terenie ośmiu gmin (<http://www.lgdziemialubawska.pl/>). Gmina Lubawa przystąpiła do LGD na podstawie Uchwały Nr XX/114/08 Rady Gminy Lubawa z dnia 30 października 2008 roku.

1.2. Demografia

Współczesne procesy demograficzne, ze względu na ich złożony charakter i dynamiczne tempo zmian, istotnie wpływają na społeczno-ekonomiczne warunki funkcjonowania państw oraz wspólnot samorządowych. Szczególne znaczenie mają tu przede wszystkim zmiany liczby ludności, dynamika procesu *starzenia się* społeczeństwa (związana z wydłużaniem czasu trwania życia ludzkiego i spadkiem dzietności), a także skala migracji wewnętrznych i zewnętrznych.

Analiza zmian liczby ludności faktycznie zamieszkującej obszar Gminy Lubawa wskazuje na tendencję rosnącą. W 2014 roku Gmina liczyła 10 632 mieszkańców, co oznacza wzrost w porównaniu do 2010 roku o 68 osób. Przeważają mężczyźni, którzy w 2014 roku w liczbie 5 423 stanowili 51,0% ogółu mieszkańców, natomiast kobiety to 49,0% społeczeństwa Gminy. Struktura według płci znajduje odzwierciedlenie w wartości wskaźnika feminizacji – na każdym 100 mężczyzn w Gminie Lubawa przypada bowiem 96 kobiet.

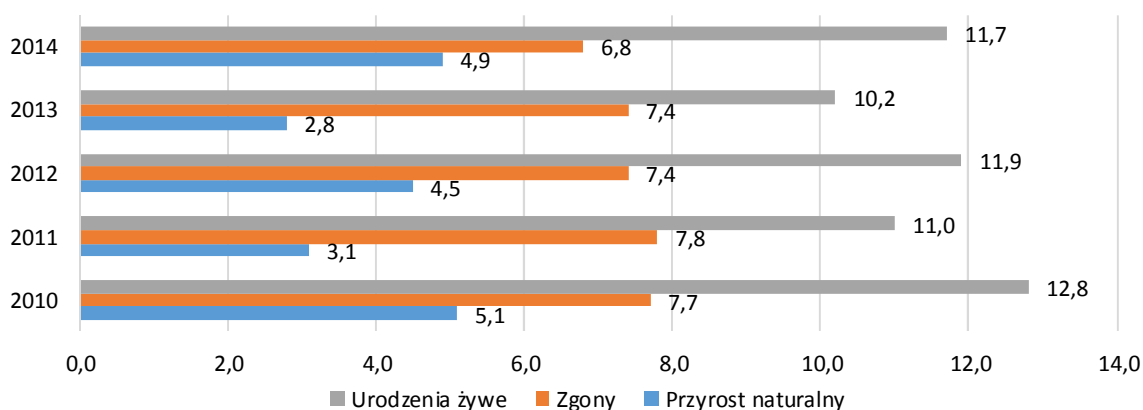
Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Gminie Lubawa w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednym z czynników, które mają wpływ na tempo i wielkość zmian liczby ludności jest przyrost naturalny, stanowiący relację pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów w danym okresie i na danym obszarze. W Gminie Lubawa, w latach 2010-2014, przyjmował wartości dodatnie, co oznacza, że urodziło się więcej mieszkańców niż zmarło. W 2014 roku przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców kształtował się na poziomie 4,9; przy czym wskaźnik urodzeń wynosił 11,7; a wskaźnik zgonów 6,8.

Wykres 2. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w Gminie Lubawa w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pomimo corocznie dodatniego przyrostu naturalnego, wzrost liczby mieszkańców Gminy kształtuje się na niewysokim poziomie. Wpływ na to może mieć skala migracji, wskazująca na stały odpływ ludności. W analizowanym okresie jedynie w 2011 roku odnotowano dodatnie saldo migracji. W 2014 roku wyniosło ono -48, przy czym na terenie Gminy zameldowało się 87 osób, natomiast wymeldowało się 135 mieszkańców. Migracje mają głównie wewnętrzny charakter – podczas gdy saldo migracji ogółem na 1 000 osób w 2014 roku wynosiło -4,5, saldo migracji zagranicznych jedynie -0,4.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące migracji w Gminie Lubawa w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
zameldowania ogółem	118	86	98	111	87
zameldowania w ruchu wewnętrznym	118	84	98	106	86
zameldowania z zagranicy	0	2	0	5	1
wymeldowania ogółem	132	79	100	147	135
wymeldowania w ruchu wewnętrznym	132	79	100	145	130
wymeldowania za granicę	0	0	0	2	5
saldo migracji	-14	7	-2	-36	-48
saldo migracji na 1000 osób	-1,3	0,7	-0,2	-3,4	-4,5
saldo migracji zagranicznych na 1000 osób	0,00	0,19	0,00	0,28	-0,38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Spółeczeństwo Gminy Lubawa charakteryzuje się postępującym procesem *starzenia*. W latach 2010-2014 można zaobserwować systematyczny:

- ✓ spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 25,9% w 2010 roku do 23,2% w 2014 roku;
- ✓ wzrost odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 61,2% do 62,7%;
- ✓ wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 12,9% do 14,1%.

Wskazują na to również stale rosnące wartości wskaźników obciążenia demograficznego. W 2010 roku na 100 mieszkańców gminy w wieku przedprodukcyjnym przypadało 49,9 osób w poprodukcyjnym okresie życia, natomiast w 2010 roku już 60,9. W nieco mniejszym stopniu wzrosła w analizowanym okresie liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym – z 21,1 do 22,5.

Tabela 2. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Lubawa w latach 2010-2014 (w %)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
wiek przedprodukcyjny	25,9	25,1	24,4	23,9	23,2
wiek produkcyjny	61,2	61,6	62,1	62,3	62,7
wiek poprodukcyjny	12,9	13,3	13,5	13,7	14,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Według prognozy ludności na lata 2014-2050, opracowanej przez GUS, proces *starzenia się* społeczeństwa będzie się pogłębiał. Szacuje się, że w 2025 roku osoby w poprodukcyjnym okresie życia będą stanowić 15,6% mieszkańców obszarów wiejskich powiatu iławskiego, natomiast osoby w wieku produkcyjnym – 64,0%. Do 2030 roku odsetek seniorów w strukturze społeczeństwa wzrośnie do 16,9%.

1.3. Lokalny rynek pracy

Rynek pracy jest takim rodzajem rynku, na którym przedmiotem wymiany dokonywanej pomiędzy kupującym i sprzedającym jest praca. Może ona być rozumiana jako usługa, czyli fakt świadczenia pracy, bądź jako potencjał pracy, czyli inaczej kapitał ludzki. W literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznej definicji lokalnego rynku pracy – w różnych podejściach akcentuje się m.in. kwestię dojazdów do pracy, których czas nie stanowi bariery zatrudnienia; funkcjonowanie w jego ramach firm, które są uważane przez mieszkańców za potencjalne miejsce pracy oraz duże nasilenie codziennych dojazdów do pracy.

Najogólniej można przyjąć, iż lokalny rynek pracy to zintegrowany ekonomicznie obszar geograficzny, w ramach którego ludność go zamieszkująca może podjąć zatrudnienie bądź je zmienić, nie zmieniając miejsca zamieszkania⁴. Jego kondycja w istotny sposób wpływa na sytuację społeczno-ekonomiczną gminy, a wyraża się m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących gałęzi gospodarki oraz skali i strukturze bezrobocia.

Na obszarze Gminy Lubawa w 2014 roku zarejestrowanych było 521 podmiotów gospodarki narodowej. W perspektywie okresu 2010-2014 liczba ta wzrosła o 58, czyli o 12,5%, przy czym od 2011 roku odnotowywany jest systematyczny wzrost. Na każdy 1 000 ludności zamieszkującej Gminę w 2014 roku przypadało 49 podmiotów, natomiast jeżeli weźmie się pod uwagę tylko ludność w wieku produkcyjnym, to na 1 000 osób przypadało 78,1 podmiotów. Wskaźniki te lokują Gminę Lubawa odpowiednio na 91 i 89 miejscu wśród wszystkich gmin w województwie warmińsko-mazurskim.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Lubawa w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty wpisane do rejestru na 1 000 ludności	44	43	45	47	49
podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	71,6	70,5	72,9	76,2	78,1
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności	35	34	36	38	39
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	5,7	5,6	5,8	6,1	6,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zdecydowanie największa część podmiotów w Gminie funkcjonuje w sekcji G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* – 112 podmiotów (21,5%); w dalszej kolejności należy wskazać sekcję F *Budownictwo* – 78 podmiotów (15,0%), sekcję A *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* – 72 podmioty (13,8%) oraz sekcję C *Przetwórstwo przemysłowe* – 50 podmiotów (9,6%). Warto jednak nadmienić, iż rodzaj działalności prowadzonej przez podmioty gospodarki narodowej na obszarze Gminy Lubawa jest bardzo zróżnicowany, o czym świadczy to, że w 2014 roku funkcjonowały one w prawie wszystkich sekcjach.

Spośród ogółu podmiotów, 95,6% stanowią podmioty sektora prywatnego, natomiast pozostałe 4,4% należy do sektora publicznego. Przeważającą formą jest działalność gospodarcza osób fizycznych (419 podmiotów), która w 2014 roku stanowiła 80,4% ogółu. Na każdy 1 000 mieszkańców gminy przypadało 39 osób fizycznych prowadzących działalność, natomiast na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym – 6,3. Dało to Gminie Lubawa odpowiednio 79 i 80 miejsce wśród gmin województwa. Pozytywny jest tu aspekt

⁴ H. Gruchociak, *Delimitacja lokalnych rynków pracy w Polsce z wykorzystaniem modelowania wielopoziomowego. Praca doktorska*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2013, s. 15 (http://www.wbc.poznan.pl/Content/272465/HannaGruchociak_Praca_Doktorska.pdf).

przedsiębiorczości mieszkańców Gminy, jednak należy pamiętać, że jednoosobowe firmy charakteryzują się niewielkim potencjałem zatrudnieniowym i w swojej działalności zwykle nie generują dodatkowych miejsc pracy bądź tworzą jedynie pojedyncze. W skali lokalnego rynku pracy nie przekłada się to na znaczący wzrost zatrudnienia.

Tabela 4. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości w Gminie Lubawa w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	463	461	481	504	521
0 - 9	430	428	457	480	499
10 - 49	26	27	19	19	17
od 50 wzwyż	7	6	5	5	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Z punktu widzenia sytuacji ekonomiczno-społecznej gminy, strategiczne znaczenie mają przedsiębiorstwa generujące stałe miejsca pracy i zapewniające zatrudnienie wielu mieszkańcom. Tymczasem struktura podmiotów według klas wielkości wskazuje na przewagę podmiotów zatrudniających do 9 osób (95,8%). W dalszej kolejności należy wskazać podmioty o liczbie zatrudnionych w przedziale od 10 do 49 osób (3,3%), natomiast podmioty o liczbie zatrudnionych od 50 wzwyż stanowią 1,0% ogółu.

Wśród kluczowych firm funkcjonujących na terenie Gminy Lubawa, stanowiących zarazem największych pracodawców na lokalnym rynku pracy, można wskazać m.in.: Constract Export-Import Sp. z o.o. (branża meblowa, produkcja elementów drewnianych dla przemysłu meblarskiego); P.P.U.H Danuta Liberacka (tartak, produkty tartaczne); Plast – Fol sp. z o.o. (produkcja folii); VBCH Piotr Wiergowski (produkcja mebli); MUSA Alicja Musiał Tadeusz Musiał Spółka Jawna (branża hotelowa i budowlana, sprzedaż paliw); Drewhit (produkcja drewnianych nóg, stelaży, mat).

Bardzo ważną gałęzią gospodarki Gminy Lubawa jest rolnictwo. W świetle danych GUS, w 2014 roku użytki rolne stanowiły 80,1% jej powierzchni, grunty orne 65,8%, a pastwiska i łąki trwałe 11,5%. W 2010 roku, w którym przeprowadzony został Powszechny Spis Rolny, w Gminie Lubawa funkcjonowało 1 389 gospodarstw rolnych, z których 1 388 miało charakter gospodarstw indywidualnych. Ich wielkość była dość zróżnicowana, jednak warto nadmienić, że prawie jedna trzecia (31,2%) to gospodarstwa powyżej 15 hektarów użytków rolnych. Działalność rolniczą w 2010 roku prowadziły 1 183 gospodarstwa, czyli 85,2% gospodarstw ogółem. Wśród przodujących kierunków działalności rolniczej w gminie należy wskazać hodowlę trzody chlewnej, uprawy zbóż i sadownictwo. Działa tu Lubawska Spółdzielnia Producentów Trzody „Lub-Tucz” zrzeszająca członków nie tylko z Gminy Lubawa, ale także z terenu całego województwa warmińsko-mazurskiego; oraz Spółdzielnia Owocowo-Warzywna w Tuszewie.

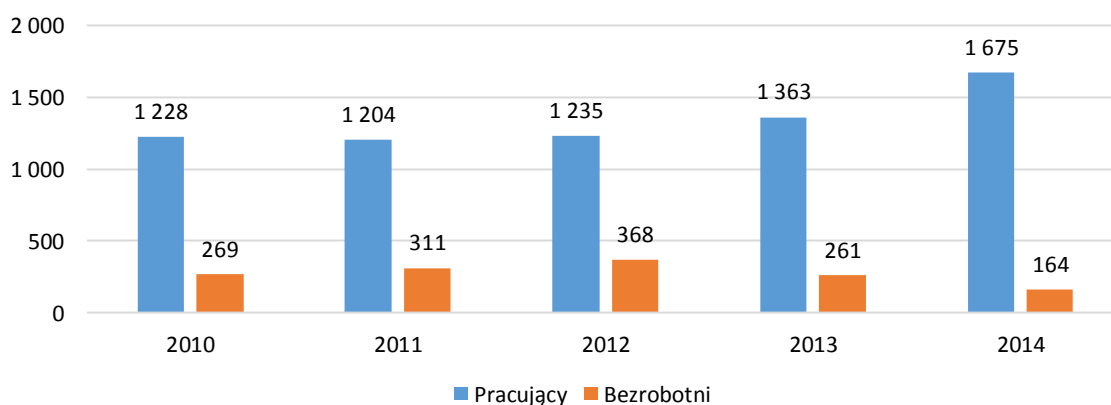
Ze względu na walory krajobrazowe gminy potencjał zatrudnieniowy może mieć również turystyka. W Gminie Lubawa w 2014 roku, według danych GUS, znajdował się 1 turystyczny obiekt noclegowy, który dysponował 64 miejscami noclegowymi. W ciągu całego roku odnotowano 1 569 korzystających z nich osób, natomiast liczba sprzedanych noclegów ukształtowała się na poziomie 2 032. W skali całego roku nie jest to dużo. Należy jednak zaznaczyć, że dane GUS nie obejmują kwater prywatnych i gospodarstw agroturystycznych, które dysponują mniejszą niż 10 liczbą miejsc noclegowych, wobec czego całkowite scharakteryzowanie tego typu działalności mieszkańców gminy nie jest możliwe.

Warto nadmienić, że zarówno rolnictwo, jak i turystyka mają niski potencjał do generowania stałych, całorocznych miejsc pracy. Nowoczesne rolnictwo opiera się bowiem w dużej mierze

na wydajnych maszynach oraz nowatorskich sposobach uprawy roślin czy hodowli, które w znacznie mniejszym stopniu niż kiedyś wymagają siły ludzkich rąk. Turystyka natomiast zwykle uzależniona jest od pogody i czasu trwania pór roku.

Czynnikiem, który w połączeniu z potencjałem zatrudnieniowym dominujących gałęzi gospodarki, może kształtować relacje na lokalnym rynku pracy jest bliskość Lubawy oraz dwóch miast powiatowych: Ławy i Nowego Miasta Lubawskiego. Sprzyja ona z jednej strony rozwojowi przedsiębiorczości, a z drugiej – większej aktywności zawodowej mieszkańców gminy, którzy mają możliwość podejmowania zatrudnienia również w mieście. Znajduje to odzwierciedlenie w liczbie osób pracujących i bezrobotnych z terenu Gminy.

Wykres 3. Liczba osób pracujących i bezrobotnych w Gminie Lubawa w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pracujący z obszaru Gminy Lubawa w 2014 roku stanowili 15,8% wszystkich jej mieszkańców. Ich liczba wynosiła 1 675 osób, co oznacza wzrost o 447 (tj. o 36,4%) w porównaniu do 2010 roku. Dość niskie jest natomiast bezrobocie rejestrowane wśród mieszkańców Gminy – w 2014 roku zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Ławie były 164 osoby, czyli 1,5% ludności Gminy i 2,5% jej mieszkańców w wieku produkcyjnym. Zarówno dane dotyczące osób pracujących, jak i dane w obszarze bezrobocia wskazują na gorszą sytuację kobiet niż mężczyzn. Wśród osób pracujących w 2014 roku stanowiły one 38,6%, natomiast wśród zarejestrowanych bezrobotnych 63,4%.

Analizując kondycję rynku pracy przez pryzmat liczby pracujących i bezrobotnych należy pamiętać, że dane statystyczne nie obrazują rzeczywistej sytuacji. W przypadku osób pracujących wskazane dane nie obejmują bowiem podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, a także duchowieństwa, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji. Natomiast analiza skali bezrobocia wymaga uwzględnienia faktu, że z jednej strony niektóre osoby rejestrują się w urzędzie pracy jako bezrobotne po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne lub zasiłek, a w rzeczywistości pracują w tzw. szarej strefie, a z drugiej – istnieje jeszcze kategoria osób niepracujących, chcących podjąć zatrudnienie lub nie, ale z różnych powodów nie zarejestrowanych w PUP.

Należy ponadto zwrócić, iż w ocenie służb społecznych oraz liderów Gminy Lubawa, słabością lokalnej gospodarki jest mała różnorodność branż, a także silny dysonans pomiędzy potrzebami i możliwościami pracodawców oraz pracowników. Istniejące miejsca pracy są częściej adresowane do mężczyzn, ponadto są mało atrakcyjne i niskopłatne, stanowiąc

bodziec do dezaktywizacji zawodowej albo emigracji zarobkowej do większych miast lub za granicę. Wyzwaniem pozostają również m.in.: słaby rozwój kapitału ludzkiego (niskie kwalifikacje, przypadkowy wybór ścieżki rozwoju zawodowego, brak motywacji), niedostatek kultury i wzajemnego szacunku w miejscu pracy, a także trudności w zapewnieniu opieki nad małymi dziećmi z uwagi na niską dostępność opieki żłobkowej i przedszkolnej. Bariere aktywności zawodowej stanowi ponadto słaby rozwój komunikacji w zakresie publicznego transportu zbiorowego wewnątrz i na zewnątrz Gminy.

1.4. Warunki mieszkaniowe

W świetle danych Eurostatu, na obraz polskiego mieszkalnictwa składa się przede wszystkim przeludnienie, które dotyka prawie co drugiego obywatela; aż 2,6 mln (19% ogółu) nieruchomości bez centralnego ogrzewania; 914 tysięcy mieszkań (7%) bez spłukiwanego ustępu oraz 462 tys. mieszkań (3%) bez bieżącej wody. Ponad 10% Polaków boryka się ponadto z problemem złego stanu technicznego mieszkania, przejawiającym się głównie w przeciekającym dachu oraz zawilgoceniu ścian i podłóg⁵, co uniemożliwia bądź utrudnia bieżące naprawy i remonty, a także może powodować problemy ze zdrowiem. Z tego względu warunki mieszkaniowe nie tylko stanowią wyznacznik statusu społecznego i materialnego, ale także bezpośrednio wpływają na jakość życia.

Tabela 5. Wybrane dane dotyczące mieszkań w Gminie Lubawa w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkań	2 527	2 549	2 570	2 605	2 625
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (w m ²)	87,6	88,0	88,5	89,3	89,8
Przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę (w m ²)	20,9	21,2	21,4	21,9	22,2
Wodociąg	95,8	95,8	95,8	95,9	bd.
Łazienka	83,7	83,8	83,9	84,1	bd.
Centralne ogrzewanie	68,7	68,9	69,2	69,6	bd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W Gminie Lubawa liczba mieszkań w ciągu ostatnich lat systematycznie rośnie. W świetle danych GUS, na koniec 2014 roku w Gminie było 2 625 mieszkań. W porównaniu do 2010 roku, ich liczba wzrosła o 98, tj. o 3,9%. Warto również zauważyć systematyczne zwiększanie się przeciętnej powierzchni użytkowej przypadającej na jedno mieszkanie i na jedną osobę. Podczas gdy w 2010 roku przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 87,6 m², a powierzchnia przypadająca na 1 osobę – 20,9 m², to w 2014 roku wskaźniki te wynosiły odpowiednio 89,8 m² oraz 22,2 m². Ogólny wizerunek jakości mieszkań w Gminie, wyrażony we wskaźnikach ich wyposażenia w urządzenia techniczno-sanitarne, w analizowanym okresie zasadniczo nie uległ zmianom. W 2013 roku w instalacje wodociągowe wyposażonych było 95,9% mieszkań, w łazienkę rozumianą jako urządzenia kąpielowe i prysznice z odpływem wody – 84,1%, a w centralne ogrzewanie – 69,6%.

Część zasobów mieszkaniowych pozostaje w posiadaniu gminy. Są to zasoby komunalne udostępniane mieszkańcom jako mieszkania komunalne – w 2014 roku były 24 takie mieszkania; albo jako mieszkania (lokale) socjalne, których gmina posiada 4. W latach 2012-2014 liczba wniosków złożonych na mieszkanie z zasobów komunalnych Gminy Lubawa wyniosła 24, natomiast na mieszkanie socjalne w końcu 2014 roku oczekiwało 8 osób.

⁵ <http://www.nieruchomosci.egospodarka.pl/122577,Co-5-mieszkanie-bez-ogrzewania-co-10-bez-lazienki,1,80,1.html>.

1.5. Dostępność usług społecznych

Usługi społeczne stanowią formę świadczeń o charakterze niematerialnym, służących zaspokajaniu potrzeb osób i rodzin, jednak ich jakość i dostępność wpływa na dobrostan całego społeczeństwa. Mają zasadniczo charakter nierynkowy i są świadczone lub finansowane przez organy administracji publicznej. Do tej grupy należy zaliczyć przede wszystkim usługi socjalne, edukacyjne, kulturalne, zdrowotne oraz z zakresu bezpieczeństwa publicznego.

Pomoc społeczna

Jednostką realizującą zadania gminy wynikające z ustawy o pomocy społecznej jest Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa. OPS prowadzi ponadto działalność na podstawie m.in. ustawy o zatrudnieniu socjalnym, o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, o dodatkach mieszkaniowych, o świadczeniach rodzinnych, o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, a także organizuje prace społecznie użyteczne w gminie. Celem OPS jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie mogą pokonać przy wykorzystaniu własnych uprawnień, zasobów i możliwości. Służyć temu mają przede wszystkim działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Istotnym obszarem działalności OPS jest praca socjalna. Świadczenie pomocy w postaci pracy socjalnej jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym i nie jest uzależnione od posiadanego przez osobę czy rodzinę dochodu. Praca socjalna skierowana jest na przywrócenie zdolności do samodzielnego funkcjonowania klienta pomocy społecznej, ma na celu ułatwienie funkcjonowania osób i rodzin oraz rozwijanie poczucia własnej wartości poprzez wykorzystywanie własnych możliwości oraz zasobów lokalnej społeczności. W 2014 roku pracą socjalną objętych zostało 539 rodzin (1 776 osób), w tym 198 rodzin (604 osoby) wyłącznie pracą socjalną. Wśród dominujących form pracy socjalnej należy wskazać rozmowy wspierające i motywujące (114 rodzin), pomoc w ustaleniu stopnia niepełnosprawności (110) oraz informowanie o przysługujących uprawnieniach (74). Praca socjalna może być również prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny, czyli umowę dwustronną zawieraną przez pracownika socjalnego z podopiecznym w celu znalezienia najlepszego rozwiązania dla trudnej sytuacji życiowej klienta. W 2014 roku zawartych zostało 37 kontraktów socjalnych, które dotyczyły skierowania do Klubu Integracji Społecznej.

OPS charakteryzuje się dużą aktywnością w doskonaleniu systemu usług reintegracji społecznej i zawodowej oraz tworzeniu warunków współpracy z innymi instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Zadania związane z reintegracją społeczno-zawodową wykonuje istniejący od 2006 roku Klub Integracji Społecznej. W 2014 roku do KIS skierowano 45 osób z terenu Gminy, w tym:

- ✓ 25 osób biorących udział w VII edycji projektu systemowego „Aktywna rodzina” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytet VII *Promocja integracji społecznej*, Działanie 7.1 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji*, Poddziałanie 7.1.1 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej* współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego;
- ✓ 10 osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, biorących udział w zadaniu publicznym „Czas na aktywność”, współfinansowanym ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej;

- ✓ 10 osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, biorących udział w zadaniu publicznym „Śmiało w przyszłość”, współfinansowanym ze środków MPIPS.

Warto również nadmienić, że OPS Gminy Lubawa jako jedna z dwudziestu jednostek na terenie kraju, w okresie od stycznia do sierpnia 2014 roku, realizował pilotaż Modelu Lokalnej Współpracy w ramach projektu systemowego 1.48 „Kompleksowe formy reintegracji społeczno-zawodowej w środowisku lokalnym” współfinansowanego ze środków EFS. Jego główny cel stanowiło uzyskanie synergii działań instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań reintegracji społeczno-zawodowej grup osób wykluczonych społecznie, wzmacniającej jakość i efektywność świadczonych usług. W dniu 25 sierpnia 2015 roku został podpisany Pakt na rzecz Modelu Lokalnej Współpracy w Gminie Lubawa, stanowiący partnerstwo lokalne na rzecz budowania sektora ekonomii społecznej związanego z rozwojem obszaru reintegracji społecznej i zawodowej. Do Paktu należą instytucje publiczne, społeczne i podmioty gospodarcze kierujące się zasadą solidaryzmu w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu na terenie Gminy Lubawa⁶.

Pakt na rzecz MLW stanowi wyraz „wysokiej kultury współpracy” międzysektorowej w Gminie Lubawa, opartej na założeniu, że połączenie potencjału organizacji, instytucji i innych podmiotów reprezentujących sektor samorządowy, pozarządowy oraz biznes może zwiększyć efektywność i skuteczność podejmowanych działań. Misją Paktu jest trwały rozwój Gminy poprzez wzmocnienie lokalnego sektora ekonomii społecznej oraz usług reintegracji społecznej i zawodowej.

Ważnym obszarem działań OPS Gminy Lubawa są inicjatywy i przedsięwzięcia służące wypracowaniu modelu lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną. Pomoc w tym zakresie zapewniają Placówki Wsparcia Dziennego w miejscowościach: Łążyn, Mortęgi, Prątnica, Rakowice, Rożental, Samplawa, Szczepankowo, Targowisko oraz Złotowo. Podejmują one na rzecz swoich wychowanków oraz ich rodzin szereg działań profilaktycznych, mających na celu wspieranie posiadanych przez dziecko zdolności i umiejętności oraz kształtowanie pozytywnych interakcji społecznych; wychowawczych, kształtujących właściwe postawy i zachowania, uczących kreatywnego gospodarowania czasem wolnym oraz przygotowujących do samodzielnego podejmowania inicjatyw; kompensacyjnych, których celem jest minimalizowanie zaniedbań wychowawczych i edukacyjnych. W 2014 roku placówki te objęły wsparciem 310 dzieci i młodzieży⁷.

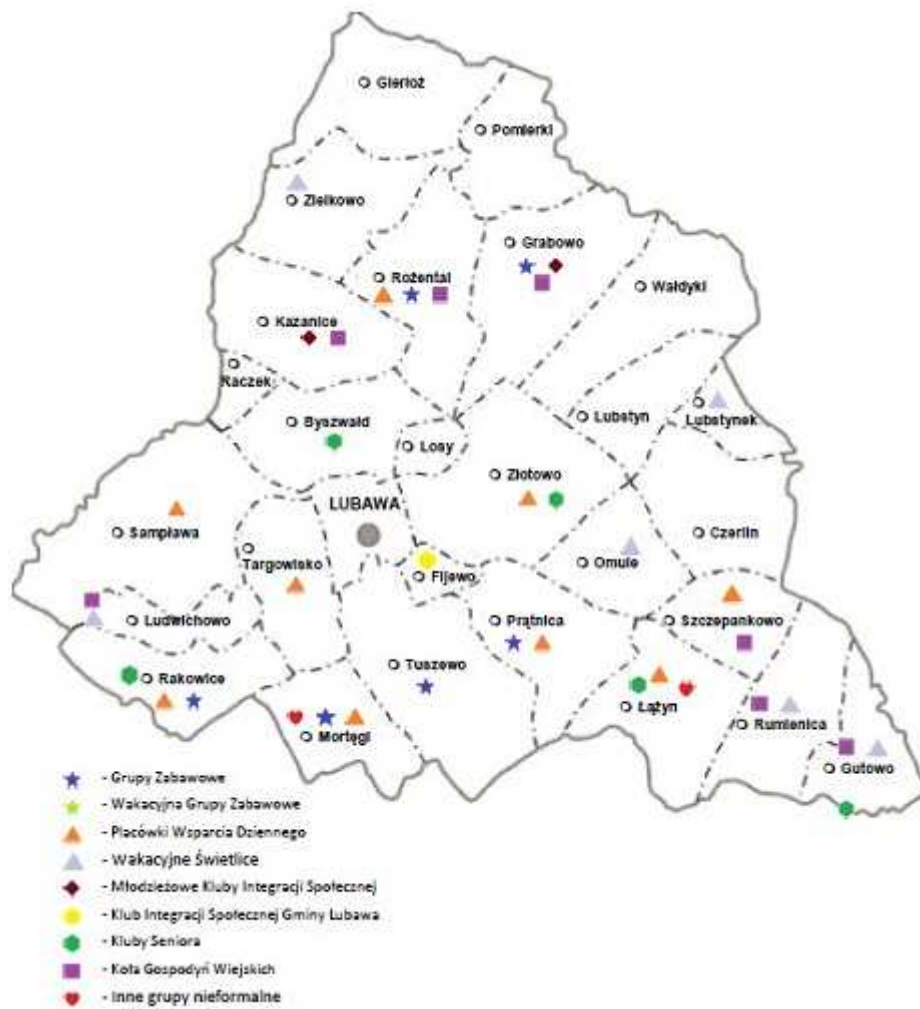
W ramach alternatywnych form edukacji przedszkolnej w Gminie funkcjonuje 6 Grup Zabawowych dla dzieci 3-letnich w miejscowościach: Grabowo, Mortęgi, Prątnica, Rakowice, Rożental i Tuszewo. Do 2015 roku prowadzonych było 13 Grup, jednak w związku z wejściem

⁶ Sygnatariusze Paktu: Gmina Lubawa, Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Starostwo Powiatowe w Iławie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie, Powiatowy Zespół ds. Ekonomii Społecznej w Powiecie Iławskim, Powiatowy Urząd Pracy w Iławie, Powiatowy Urząd Pracy w Iławie – Filia w Lubawie, Zespół Szkół w Grabowie-Wałdykach, Zespół Szkół w Samplawie, Cech Rzemieślników i Przedsiębiorstw, Stowarzyszenie Ośrodek Rozwoju Inicjatyw Lokalnych, Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, Stowarzyszenie „Przystań”, Stowarzyszenie na Rzecz Ośrodka Aktywności, Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe w Lubawie, Spółdzielnia Socjalna „Horyzonty”, Zakład Komunalny Gminy Lubawa Sp. z o.o., MUSA A.T. Musiał Sp. j., Karczma nad Sandelą.

⁷ Od 1 stycznia 2015 roku placówki opiekuńczo-wychowawcze działające w Gminie Lubawa na podstawie przepisów dotychczasowych (świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne oraz Centrum Aktywności Lokalnej) stały się placówkami wsparcia dziennego zgodnie z przepisami zawartymi w Ustawie o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej.

w życie przepisów regulujących kwestię wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3 i 4 lat, Grupy Zabawowe w pozostałych miejscowościach zostały zamknięte, a dzieci zyskały możliwość uczęszczania na zajęcia w oddziałach przedszkolnych funkcjonujących w szkołach gminnych.

Rysunek 1. Mapa infrastruktury społecznej Gminy Lubawa

Źródło: OPS Gminy Lubawa.

Mieszkańcy Gminy Lubawa mają również możliwość skorzystania z bezpłatnych konsultacji psychologicznych, prawnych i rodzinnych prowadzonych w Punkcie Pomocy Rodzinie oraz z usług poradnictwa psychologicznego i pomocy asystenta rodziny w ramach działalności OPS Gminy Lubawa.

Istotnym uzupełnieniem usług świadczonych przez OPS są dwie placówki mające swoje siedziby w Lubawie, z których mogą korzystać również mieszkańcy Gminy. Zapewniają one stacjonarne wsparcie osobom znajdującym się w szczególnej sytuacji życiowej z powodu zmniejszonej sprawności psychofizycznej lub intelektualnej. Pierwsza z nich, Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi, jest jednostką organizacyjną gminy miejskiej Lubawa, która oferuje podopiecznym możliwość udziału m.in. w treningach umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów, turnusach i imprezach integracyjnych. Natomiast druga z nich, czyli Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Ośrodka Aktywności w Lubawie, zapewnia terapię i rehabilitację

osób z niepełnosprawnościami w pracowniach, a także różne pośrednie formy zajęć aktywizujących oraz imprez integracyjnych dla podopiecznych i ich rodzin.

Edukacja

Do zadań własnych gminy, zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Realizując zadania ustawowe, Gmina Lubawa prowadzi osiem placówek oświatowych⁸. Są to następujące:

- ✓ Szkoła Podstawowa w Byszwałdzie,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Rożentalu,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Tuszewie,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Złotowie,
- ✓ Zespół Szkół w Grabowie – Wałdykach,
- ✓ Zespół Szkół w Kazanicach,
- ✓ Zespół Szkół w Prątnicy,
- ✓ Zespół Szkół w Samplawie.

W roku szkolnym 2014/2015 do dziewięciu placówek oświatowych na terenie Gminy Lubawa uczęszczało łącznie 1 450 uczniów, natomiast w kolejnym roku – 1 449. W analizowanym okresie zwiększyła się liczba oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych – z 12 do 14, natomiast liczba uczęszczających do nich dzieci wzrosła z 202 do 235. W Gminie nie funkcjonują niepubliczne placówki oświatowe.

Tabela 6. Uczniowie szkół na terenie Gminy Lubawa w roku szkolnym 2014/2015 i 2015/2016

Wyszczególnienie	2014/2015	2015/2016
SP Byszwałd	71	71
SP Rożental	113	133
SP Rumienica	52	53
SP Tuszewo	122	150
SP Złotowo	111	128
ZS Kazanice	191	193
ZS Grabowo-Wałdyki	262	255
ZS Prątnica	297	216
ZS Samplawa	231	250
RAZEM	1 450	1 449

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Lubawa.

Uzupełnienie oferty edukacyjnej dla mieszkańców Gminy Lubawa stanowią szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez Powiat Iławski, w tym m.in. Zespół Szkół w Lubawie, Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Stefana Żeromskiego w Iławie; Zespół Szkół im. Bohaterów Września 1939 Roku w Iławie; Zespół Szkół im. Konstytucji 3 Maja w Iławie; Zespół Placówek Szkolno-Wychowawczych w Iławie oraz Powiatowe Centrum Kształcenia Praktycznego w Iławie. Istotną rolę w zakresie edukacji odgrywa Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Iławie, również prowadzone przez Powiat Iławski. W jego strukturze funkcjonuje Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz Powiatowa Biblioteka Pedagogiczna w Iławie.

⁸ Do 1 listopada 2015 roku Gmina Lubawa prowadziła dziewięć placówek, jednak na mocy umowy z Fundacją Rozwoju Warmii i Mazur w Iławie prowadzenie Szkoły Podstawowej w Rumienicy zostało przekazane Fundacji.

Kultura

Działania skierowane na tworzenie warunków do zaspokajania oraz rozwijania potrzeb mieszkańców Gminy w zakresie kultury prowadzi Biblioteka Publiczna Gminy Lubawa, powołana Uchwałą Nr X/56/03 Rady Gminy Lubawa z dnia 24 listopada 2003 r. Jej siedzibą jest Rożental, ponadto posiada ona dwa punkty filialne: w Byszwałdzie i Prątnicy.

Do zadań Biblioteki należy m.in. prowadzenie działalności bibliotecznej i jej doskonalenie w celu zwiększenia zasięgu oddziaływania biblioteki; świadczenie usług na rzecz czytelników z terenu Gminy Lubawa; przygotowanie księgozbiorów do udostępniania oraz ich udostępnianie; praca z czytelnikami; a także współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami oświatowo-wychowawczymi, upowszechniania kultury oraz organizacjami społecznymi i pozarządowymi w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych oraz rekreacyjnych społeczeństwa.

Opieka zdrowotna

Zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są obecnie lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opieką zdrowotną (POZ). Zawiera się w niej leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie pacjentom opieki pielęgniarki środowiskowej oraz położnej. POZ może działać jako niepubliczny zakład opieki zdrowotnej (NZOZ) – firma prywatna; samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej (SPZOZ) – jednostka państwowa lub podległa jednostkom samorządu terytorialnego albo jako indywidualna lub grupowa praktyka lekarska. Ponadto, w krajowym systemie opieki zdrowotnej przewiduje się szereg innych rodzajów świadczeń, np. ambulatoryjną opiekę specjalistyczną, leczenie szpitalne oraz ratownictwo medyczne.

Na terenie Gminy Lubawa funkcjonują dwie przychodnie oraz dwa punkty apteczne – z siedzibami w Rożentalu oraz w Prątnicy. Mieszkańcy mogą również korzystać z usług medycznych świadczonych przez jednostki znajdujące się w Lubawie, takie jak Niepubliczny Zakład Opieki Długoterminowej p.w. „Szpital św. Jerzego” (zapewnia świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze w warunkach stacjonarnych oraz domową opieką pielęgniarską), poradnia rehabilitacyjna, poradnia położniczo-ginekologiczna i gabinet stomatologiczny. W Lubawie działają również cztery apteki ogólnodostępne.

Usługi w zakresie hospitalizacji osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń medycznych, ambulatoryjnej specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz pomocy doraźnej świadczy Powiatowy Szpital im. Władysława Biegańskiego w Łławie, będący jednostką organizacyjną Powiatu Łławskiego, działający jako samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej.

Pomimo istnienia na terenie Gminy oraz miast Lubawa i Łława różnych placówek służby zdrowia, dostęp do opieki medycznej jest oceniany nisko. Przyczyną są przede wszystkim relatywnie duże odległości do ośrodków zdrowia, niedostateczna jakość świadczonych usług, a także długi czas oczekiwania na poradę specjalistyczną (z uwagi na małą liczbę pracujących lekarzy oraz zbyt niskie limity świadczeń przyznanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia).

Pracownicy służb społecznych oraz lokalni liderzy wskazują ponadto na niską świadomość mieszkańców Gminy w zakresie dbania o zdrowie. Przyczynę tego stanu rzeczy upatrują w słabo rozwiniętej edukacji prozdrowotnej, małej liczbie kampanii profilaktycznych, a także panujących stereotypach. Jako skutki wymieniają zaś m.in. zwiększoną zapadalność mieszkańców na różne choroby, wydłużenie kolejek do lekarzy specjalistów, a także zaniedbania w rozwoju dzieci (w tym powstawanie niepełnosprawności).

Bezpieczeństwo publiczne

Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w ogólnoprzyjęte normy postępowania⁹.

Usługi w zakresie bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Lubawa realizują przede wszystkim: Komenda Powiatowa Policji w Iławie oraz Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Iławie, które swoim zasięgiem działania obejmują cały powiat iławski. Obszar Gminy Lubawa znajduje się w bezpośrednim zasięgu działania Komisariatu Policji w Lubawie, w strukturze którego funkcjonuje m.in. Zespół do spraw Kryminalnych, Jednoosobowe Stanowisko do spraw Prewencji Kryminalnej, Nietletnich i Patologii, Ogniwko Patrolowo-Interwencyjne oraz Zespół Dzielnicowych. Teren Gminy, stanowiący rejon III, obsługiwany jest przez jednego dzielnicowego.

Bezpośrednią ochronę przeciwpożarową na obszarze Gminy zabezpiecza 18 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP) – Byszałd, Grabowo, Gutowo, Kazanice, Lubstynek, Łążyn, Omule, Pomierki, Prątnica, Rakowice, Rożental, Rumienica, Szczepankowo, Targowisko, Tuszewo, Wałdyki, Zielkowo i Złotowo. Jednostki te skupiają w swoich szeregach 423 członków czynnych, 202 członków wspierających, 40 członków honorowych oraz 141 członków Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych. Wszystkie zrzeszone są w Oddziale Gminnym Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Całością zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej w Gminie Lubawa kieruje Zarząd Oddziału Gminnego składający się z 22 członków, będących reprezentantami poszczególnych jednostek OSP¹⁰.

1.6. Aktywność społeczna mieszkańców

W świetle definicji encyklopedycznej, aktywność społeczna to „wszystkie unormowane społecznie działania jednostek, wykonywane w ramach określonych ról społecznych”. Może być rozumiana w sposób szeroki i wyrażać się w pracy zawodowej, twórczości, zdobywaniu wiedzy, zabawie, uczestnictwie w grupach społecznych; bądź w sposób węższy – jako praca społeczna, uczestnictwo w działaniach, które wykraczają poza obowiązki zawodowe i rodzinne oraz zmierzają do realizacji istotnych wartości społecznych. Jedną z charakterystycznych cech aktywności społecznej jest oddziaływanie na otoczenie, ponadto trzeba również dodać dobrowolność, bezinteresowność i samorzutność¹¹.

Pod względem rozwoju społecznego, istotnym obszarem aktywności społeczeństwa jest zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych. W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego¹², na terenie Gminy Lubawa zarejestrowanych jest 25 organizacji pozarządowych, w tym 18 Ochotniczych Straży Pożarnych. Funkcjonuje tu także Gminne Zrzeszenie LZS w Lubawie, będące związkiem stowarzyszeń, którego celem jest wszechstronne krzewienie kultury fizycznej i turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem problemów środowiska wiejskiego.

Organizacje mające siedzibę na terenie Gminy Lubawa reprezentują różne pola aktywności – szczególnie liczna jest reprezentacja OSP, ale są także organizacje rolnicze i sportowe. Z punktu widzenia rozwiązywania problemów społecznych warto zwrócić uwagę na

⁹ encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html.

¹⁰ <http://www.osp.gminalubawa.pl/>.

¹¹ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/aktywnosc-spoeczna;3867107.html>.

¹² <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t> (stan na dzień 09.10.2015)

Stowarzyszenie Ośrodek Rozwoju Inicjatyw Lokalnych, którego celem jest działanie na rzecz polepszenia warunków życia mieszkańców Gminy Lubawa, poprzez aktywizację i integrację społeczności, prowadzenie działalności opiekuńczej i wychowawczej wśród dzieci i młodzieży, promocję i organizację wolontariatu, a także działalność charytatywną.

Warto również promować tworzenie organizacji pozarządowych na poziomie miejscowości i sołectw, które stanowią wyraz aktywności mieszkańców, ale także zwiększają możliwości ich działania. Na terenie Gminy prężnie działają:

- ✓ Kluby Seniora – w Byszwałdzie, Rakowicach, Złotowie, Łążynie i Gutowie; zrzeszają łącznie 96 osób w wieku 50+;
- ✓ Koła Gospodyń Wiejskich – w miejscowościach Grabowo, Szczepankowo, Łązek, Rumienica, Gutowo i Kazanice; działają w nich 92 osoby;
- ✓ Klub Aktywnych w Gutowie – 10 osób.
- ✓ Klub Aktywnych Mam w Łążynie – powstał przy Centrum Aktywności Lokalnej, w 2014 roku działało w nim 12 osób.

Kluby funkcjonujące na terenie Gminy oferują swoim członkom m.in. zajęcia kulinarne i artystyczne, a także działania skierowane na szeroko rozumianą integrację, w tym spotkania i wyjazdy integracyjne.

Powyższe informacje nie wyczerpują zagadnienia aktywności mieszkańców Gminy w tzw. III sektorze. Ze względu bowiem na położenie wokół Lubawy, mają oni możliwość angażowania się w działalność organizacji posiadających siedzibę na terenie miasta, jak również obszar gminy może leżeć w zasięgu działania tych organizacji.

2. Wyzwania lokalnej polityki społecznej

2.1. Dominujące problemy w ujęciu pomocy społecznej

Problem społeczny to pewien stan rzeczywistości, który znaczna część społeczeństwa ocenia negatywnie jako rozdzźwięk pomiędzy tym jak jest, a tym jak być powinno. Jest to zjawisko niekorzystne również z punktu widzenia państwa, ponieważ utrudnia lub nawet uniemożliwia samodzielne oraz efektywne funkcjonowanie osób i rodzin. Konsekwencją problemów społecznych są różne przejawy wykluczenia społecznego.

W 2014 roku w Gminie Lubawa z pomocy społecznej skorzystały 1 443 osoby, co oznacza, że 13,6% jej mieszkańców żyło w rodzinach, które wymagały wsparcia ze strony państwa. Niemożliwe jest jednak określenie, jaki odsetek stanowią osoby w rzeczywistej trudnej sytuacji życiowej, bez dochodów i możliwości ich uzyskania, a jaki osoby, które pracują w *szarej strefie* (z pomocy korzystają, ponieważ „im się należy”) albo nie mają chęci, aby podjąć jakąkolwiek aktywność zawodową, upatrujące jedyne źródło utrzymania w zasiłkach.

W analizowanym okresie liczba osób, którym przyznawano świadczenie nie ulegała znaczącym zmianom. W 2014 roku wynosiła 721 osób, co oznacza, iż zmniejszyła się w porównaniu do 2012 roku o 26 osób, tj. o 3,5%. Za niepokojący można uznać fakt, że aż 67,4% świadczeniobiorców stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy.

Tabela 7. Świadczeniobiorcy pomocy społecznej w Gminie Lubawa w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012	2013	2014
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	747	769	721
w tym: osoby długotrwale korzystające	476	493	486
Liczba rodzin	408	414	395
Liczba osób w rodzinach	1 353	1 345	1 236

Źródło: opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 r. dla gminy Lubawa (OZPS).

Pomoc społeczna w 2014 roku została udzielona łącznie 395 rodzinom, w tym 223 rodzinom z dziećmi, 48 rodzinom niepełnym i 111 rodzinom emerytów i rencistów. Dominującą formę stanowiły świadczenia niepieniężne przyznane 396 osobom w 204 rodzinach, jednak świadczenia pieniężne uzyskało niewiele mniej osób – 339 w 325 rodzinach. Wywiad środowiskowy przeprowadzono z 424 osobami w 400 rodzinach.

W ramach świadczeń pieniężnych, zasiłek stały otrzymywało w 2014 roku 38 osób, z czego 30 to osoby samotnie gospodarujące; natomiast zasiłek okresowy – 170 osób, w tym 100 osób z tytułu bezrobocia, 37 z tytułu niepełnosprawności, a 11 z powodu długotrwałej choroby. Zasadniczo w perspektywie lat 2012-2014 liczby te utrzymywały się na zbliżonym poziomie.

Analiza struktury demograficznej świadczeniobiorców wskazuje na przewagę kobiet – w 2014 roku z pomocy społecznej skorzystały 454 kobiety (63,0% ogółu), z których aż 309 miało status korzystających długotrwale. Mężczyźni natomiast, w liczbie 267, stanowili 37,0% wszystkich świadczeniobiorców. Biorąc pod uwagę wiek, z pomocy społecznej w największej mierze korzystały w analizowanym okresie dzieci i młodzież do 17 roku życia (340 osób; 47,2%), a w dalszej kolejności osoby w wieku produkcyjnym (302 osoby; 41,9%). Mieszkańcy w najstarszych grupach wiekowych, w liczbie 79 osób, stanowili 11,0% świadczeniobiorców.

Pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów¹³: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała

¹³ Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej.

lub ciężka choroba; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 8. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Lubawa w latach 2012-2014

Wyszczególnienie	2012		2013		2014	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	200	703	228	795	242	829
bezrobocie	148	491	157	523	121	374
niepełnosprawność	159	480	159	481	166	463
długotrwała lub ciężka choroba	103	208	89	155	95	162
bezradność w sprawach opiek-wych	48	164	50	179	36	125
alkoholizm	7	14	3	3	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	148	-	134	-	124	-
w tym: wielodzietność	67	-	54	-	53	-
bezdomy	3	3	4	6	2	2
opuszczenie zakładu karnego	4	5	8	20	3	3
zdarzenia losowe	1	4	0	0	6	20
przemoc w rodzinie	1	5	4	12	1	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

W świetle powyższych danych wśród dominujących problemów społecznych Gminy Lubawa należy wskazać ubóstwo (242 rodziny), niepełnosprawność (166 rodzin) oraz potrzebę ochrony macierzyństwa (124 rodziny, w tym 53 wielodzietne). W dalszej kolejności pomoc społeczna najczęściej udzielana była z tytułu bezrobocia (121 rodzin), długotrwałej lub ciężkiej choroby (95 rodzin) oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (36 rodzin, w tym 33 niepełne i 3 wielodzietne). Warto jednak pamiętać, że problemy społeczne mają najczęściej charakter wielowymiarowy, składają się na nie różne, wzajemnie warunkujące się dysfunkcje i trudne sytuacje. Dla przykładu, alkoholizm może być zarówno przyczyną bezrobocia, ubóstwa, choroby czy przemocy w rodzinie, jak i ich skutkiem.

2.2. Bezrobocie

Bezrobocie stanowi jeden z najdotkliwszych i najtrudniejszych do rozwiązania problemów społecznych. Sytuacja na rynku pracy Gminy Lubawa wskazuje na korzystną sytuację zatrudnieniową, jednak pomimo tego w 2014 roku 164 mieszkańców posiadało status bezrobotnego, natomiast 100 osób pobierało zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia.

Przyczyn powstawania bezrobocia można upatrywać w różnych źródłach, jednak do podstawowych zalicza się trzy grupy czynników: 1) indywidualne; 2) koniunkturalne oraz 3) instytucjonalne. Pierwsze z wymienionych to czynniki stanowiące pochodną indywidualnych preferencji, a także związane z jego charakterystyką, czyli m.in. brak ofert pracy spełniających określone oczekiwania, chęć znalezienia pracy blisko miejsca zamieszkania,

poziom wykształcenia, umiejętności czy sprawność fizyczna. Czynniki koniunkturalne wpływają bezpośrednio na wielkość popytu na pracę, a więc zapotrzebowania na pracowników zgłaszanego przez pracodawców. Można wśród nich wymienić np. kryzys gospodarczy czy wprowadzenie nowych technologii. Czynniki instytucjonalne to natomiast system pomocy osobom bezrobotnym, mechanizm płacy minimalnej, system podatkowy czy działalność związków zawodowych¹⁴.

W sytuacji, gdy kondycja lokalnego rynku pracy wydaje się dobra, główną przyczynę bezrobocia można upatrywać w czynnikach indywidualnych bądź instytucjonalnych. Rozpatrując je w kategoriach indywidualnych warto również zwrócić uwagę na to, że bezrobociu niejednokrotnie towarzyszą inne problemy i dysfunkcje takie jak niepełnosprawność, ubóstwo, alkoholizm czy odbywanie w przeszłości kary pozbawienia wolności. Utrudniają one podjęcie zatrudnienia, a w konsekwencji uniemożliwiają zaspokojenie podstawowych potrzeb osób i rodzin, a także przyczyniają się do powstawania dysfunkcji w rodzinach, patologii oraz społecznej degradacji środowisk rodzinnych. Problemy te pogłębiają się w miarę przedłużania się okresu bezrobocia, niejednokrotnie powodując szereg innych negatywnych zjawisk, takich jak frustracja, marginalizacja, ubóstwo, prowadząc nawet do wycofania się z życia społecznego¹⁵.

W trudnej sytuacji na rynku pracy w Gminie Lubawa są kobiety. W grudniu 2014 roku stanowiły one aż 63,4% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, również w liczbie pracujących były mniejszością. Bezrobocie kobiet może wynikać z różnych czynników – niejednokrotnie wiąże się z przerwą w pracy lub trudnościami w kontynuowaniu zatrudnienia spowodowanymi urlopami macierzyńskimi i wychowawczymi albo potrzebą sprawowania opieki nad osobami zależnymi (krewni w podeszłym wieku, osoba niepełnosprawna). Nadal na rynku pracy są widoczne przejawy stereotypowego myślenia dotyczącego roli kobiet w społeczeństwie i rodzinie, wyrażające się np. w przekonaniu o ich mniejszej dyspozycyjności oraz większym prawdopodobieństwie przerw w pracy spowodowanych zwolnieniami lekarskimi bądź urlopami.

Utrudnieniem w podjęciu zatrudnienia może być również niskie wykształcenie. Wśród bezrobotnych z terenu Gminy Lubawa, aż 36,0% zakończyło edukację na poziomie gimnazjalnym lub niższym. Wykształcenie zasadnicze zawodowe posiada 33,5%; policealne i średnie zawodowe 11,6%; wyższe 11,0%; natomiast najmniej osób ukończyło licea ogólnokształcące jako ostatni etap kształcenia (7,9%).

Większość bezrobotnych w Gminie stanowią osoby w najmłodszych kategoriach wiekowych – 57,3% to mieszkańcy, którzy nie ukończyli jeszcze 35 roku życia, podczas gdy osoby od 55 lat wzwyż stanowią jedynie 11,6%. Warto nadmienić, że bezrobocie dotyka osoby młode w szczególny sposób, ponieważ są w wieku potencjalnie największej aktywności zawodowej, największej mobilności oraz motywacji do podjęcia zatrudnienia. Część tych osób warunkuje decyzję o usamodzielnieniu się i założeniu własnej rodziny od zdobycia odpowiedniego zatrudnienia. Pozytywny jest jednak relatywnie krótki czas pozostawania bez zatrudnienia wśród mieszkańców Gminy. Okazuje się bowiem, że w końcu grudnia 2014 roku w rejestrach PUP pozostało aż 57,9% bezrobotnych przez okres do 3 miesięcy, natomiast powyżej roku zaledwie 14,0%. Istotna jest również skala napływu i odpływu z bezrobocia. W ciągu całego

¹⁴ *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem*, red. naukowa dr J. Staręga-Piasek, Warszawa 2013, s. 15-16.

¹⁵ *Analiza problemów społecznych województwa warmińsko-mazurskiego w ujęciu pomocy społecznej za rok 2011*. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, s. 4.

2014 roku w PUP zarejestrowało się bowiem 535 osób z terenu Gminy, natomiast wyrejestrowało znacznie więcej, ponieważ 632 osoby, w tym 304 z tytułu podjęcia pracy.

Tabela 9. Struktura socjodemograficzna bezrobotnych z terenu Gminy Lubawa (31 grudnia 2014)

Wyszczególnienie	Liczba	%
Wykształcenie		
Wyższe	18	11,0%
Policealne i średnie zawodowe	19	11,6%
Ogólnokształcące	13	7,9%
Zasadnicze zawodowe	55	33,5%
Gimnazjalne i niższe	59	36,0%
Wiek w latach		
18-24	47	28,7%
25-34	47	28,7%
35-44	27	16,5%
45-54	24	14,6%
55-59	14	8,5%
60-64	5	3,0%
Czas przebywania bez pracy		
do 1 m-ca	44	26,8%
od 1 do 3 m-cy	51	31,1%
od 3 do 6 m-cy	28	17,1%
od 6 do 12 m-cy	18	11,0%
od 12 do 24 m-cy	14	8,5%
pow. 24 m-cy	9	5,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Iławie.

Wraz z nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, na powiatowe urzędy pracy został nałożony obowiązek ustalenia dla każdego bezrobotnego, niezwłocznie po rejestracji, profilu pomocy, oznaczającego właściwy ze względu na jego potrzeby zakres form pomocy. Na koniec czerwca 2015 roku liczba bezrobotnych z terenu Gminy Lubawa z ustalonym profilem pomocy wyniosła 147, z czego:

- ✓ *profil I* oznaczający pośrednictwo pracy i w uzasadnionych przypadkach poradnictwo zawodowe i inne formy pomocy ustalono dla 1 osoby;
- ✓ *profil II* wskazujący na usługi i instrumenty rynku pracy, działania aktywizacyjne oraz inne formy z wyłączeniem Programu Aktywizacja i Integracja – dla 130 osób;
- ✓ *profil III* oznaczający Program Aktywizacja i Integracja, działania aktywizacyjne zlecone przez urząd pracy, programy specjalne, skierowanie do zatrudnienia wspieranego u pracodawcy lub podjęcia pracy w spółdzielni socjalnej zakładanej przez osoby prawne oraz w uzasadnionych przypadkach poradnictwo zawodowe – dla 16 osób.

W świetle powyższych danych, okazuje się, że większość bezrobotnych będzie wymagała podejmowania szeregu działań w kierunku ich aktywizacji.

2.3. Niewydolność i dysfunkcje rodzin

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań

i zdolności). Rodzina wypełnia szereg funkcji, m.in. opiekuńczą, wychowawczą, materialno-ekonomiczną oraz emocjonalno-ekspresyjną.

W opinii pracowników służb społecznych Gminy Lubawa, podstawowym problemem rodzin jest niewydolność opiekuńczo-wychowawcza. Pojawia się ona w środowiskach „trudnych”, wieloprotymowych, doświadczających bezrobocia, ubóstwa materialnego, złych warunków mieszkaniowych i różnych patologii. Bardzo często jest to wynik niskiego poziomu wykształcenia, braku autorefleksji, bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, niskich aspiracji życiowych, a także niechęci wobec instytucji oferujących pomoc i wsparcie. Z drugiej strony, problemy pojawiają się również w rodzinach posiadających dobre warunki finansowe i mieszkaniowe, przede wszystkim ze względu na zbyt duże aspiracje i oczekiwania rodziców wobec dzieci, a także konsumpcyjny styl życia. Tym, co w ocenie osób profesjonalnie zajmujących się wspieraniem rodzin łączy różne przypadki niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, jest przede wszystkim niedobór kompetencji rodzicielskich w kwestii konstruktywnego porozumiewania się z dziećmi, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć własnych oraz uczuć dzieci, umiejętnego stosowania nagród i kar itp.

Poważną dysfunkcją rodziny jest ponadto przemoc domowa. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Może ona przyjmować różnorodne formy, w tym m.in.:

- ✓ fizyczną np. wymierzanie policzków, bicie, kopanie;
- ✓ seksualną, polegającą na zmuszaniu do określonych zachowań i kontaktów seksualnych;
- ✓ psychiczną – słowne lub niewerbalne groźby użycia przemocy wobec osoby lub tego, co do niej należy, m.in. zastraszanie, poniżanie, ubliżanie, szantaż;
- ✓ ekonomiczną/materialną oznaczającą odmawianie lub ograniczanie dostępu do wspólnych środków finansowych, odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie bądź ograniczanie podjęcia pracy zarobkowej, niszczenie przedmiotów itp.

Stosowanie przemocy przez jednego z członków rodziny destabilizuje funkcjonowanie całego systemu rodzinnego. Jej skutkiem mogą być nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika tego zjawiska powoduje, iż jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw.

Tabela 10. Liczba rozpoczętych i zakończonych procedur Niebieskiej Karty w Gminie Lubawa w latach 2012-2014

Lata	Liczba Niebieskich Kart	Liczba zakończonych procedur
2012	10	0
2013	16	6
2014	21	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego.

Odzwierciedlenie uwarunkowań przemocy w rodzinie stanowią statystyki pomocy społecznej. W ich świetle, w 2014 roku z pomocy z tego tytułu skorzystała tylko 1 rodzina, w skład których wchodziły 3 osoby. Zasadniczo w latach 2012-2014 nie odnotowano dużych zmian – w 2012 roku pomoc z tytułu przemocy w rodzinie została udzielona również 1 rodzinie (5 osobom), natomiast w 2013 – 4 rodzinom (12 osobom). Jednocześnie z roku na rok odnotowywany jest wzrost liczby rozpoczętych procedur Niebieskiej Karty – w 2014 roku procedurę wszczęto w 21 rodzinach, podczas gdy w 2012 roku – w 10. W perspektywie lat 2012-2014 procedura została zakończona w 33 rodzinach. Warto również nadmienić, iż z policyjnych statystyk wynika, że w 2014 roku na terenie gminy przeprowadzono 105 interwencji domowych, przy czym w 10 przypadkach miało miejsce znęcanie się jednego z domowników nad rodziną.

W przypadkach, gdy rodzice nie są w stanie zapewnić swoim dzieciom opieki i wychowania, a tak zdarza się niejednokrotnie w sytuacjach, gdy w rodzinie występuje przemoc bądź uzależnienia, dzieci umieszczane są w systemie pieczy zastępczej. W 2014 roku na terenie Gminy Lubawa funkcjonowało 7 rodzin zastępczych, w tym 3 niezawodowe, w których przebywało 7 dzieci i 4 rodziny spokrewnione, w których były 4 dzieci. Natomiast w rodzinnej pieczy zastępczej poza terenem gminy umieszczonych było 13 dzieci pochodzących z terenu Gminy Lubawa, w tym w 5 rodzinach spokrewnionych przebywało 7 dzieci, w 3 rodzinach niezawodowych przebywało 3 dzieci i w 1 rodzinnym domu dziecka przebywało 3 dzieci.

2.4. Uzależnienia

Uzależnienie jest pojęciem wieloznacznym i pojemnym. Może dotyczyć osób, które nadużywają konkretnych substancji albo osób mających silne pragnienie wykonywania jakiejś czynności (tzw. uzależnienie behawioralne). Nałóg utrudnia prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne, co w konsekwencji może prowadzić nawet do wykluczenia społecznego, a także przynosi różne szkody dla osoby uzależnionej, jej najbliższych, a także całego społeczeństwa.

Poważnym problemem społecznym są różne formy uzależnień od substancji psychoaktywnych, zwłaszcza od alkoholu i narkotyków. Wyzwaniem, przed którym stają władze i służby publiczne, jest również stałe rozszerzanie się rynku nielegalnych substancji, przy czym narkotyki „tradycyjne” są wypierane przez tzw. „dopalacze” („legal highs”). W świetle „Diagnozy społecznej 2013”¹⁶ odsetek osób zażywających narkotyki jest relatywnie niski – wynosi 1,3%, przy czym problemem narkomanii bardziej zagrożeni są mężczyźni, uczniowie i studenci, a także bezrobotni i bierni zawodowo. Dużo większa jest natomiast skala używania alkoholu, aczkolwiek trzeba rozróżnić faktyczne uzależnienie od picia szkodliwego, a także okazjonalnego spożywania. Jak podaje Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, liczba osób uzależnionych od alkoholu w Polsce to ok. 800 tys., zaś osób pijących alkohol szkodliwie nawet 2-2,5 mln¹⁷.

Coraz częściej diagnozowanymi rodzajami uzależnień są również uzależnienia behawioralne. Dotyczący ich raport¹⁸ informuje, że w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, w gry hazardowe grało blisko 25% Polaków w wieku 15 lat i więcej. Ryzyko uzależnienia od hazardu określa się jednak jako „relatywnie niewysokie”, ponieważ dotyczy zaledwie kilku procent

¹⁶ *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2014, s. 265.

¹⁷ <http://www.parpa.pl/index.php/analizy-badania-raporty/statystyki>

¹⁸ *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących w odniesieniu do hazardu, w tym hazardu problemowego (patologicznego) oraz innych uzależnień behawioralnych*, oprac. B. Badora, M. Gwiazda, M. Herrmann, J. Kalka, J. Moskaiewicz, CBOS, Warszawa 2012, s. 18 i nast.

populacji. Poważny problem z hazardem ma około 1% Polaków, a niespełna 4% dotyczy umiarkowany stopień zagrożenia uzależnieniem.

Ten sam raport informuje o skali uzależnienia od Internetu. Okazuje się, że zaledwie 0,3% Polaków jest uzależnionych, a 2,5% zagrożonych uzależnieniem. Co jednak istotne, problem dotyczy głównie dzieci i młodzieży w wieku poniżej 25 lat. Wśród nastolatków co dziesiąty należy do grupy zagrożonych lub uzależnionych od Internetu. Opinię, że Internet odgrywa bardzo ważną rolę w życiu młodych ludzi, ilustruje raport z badań zrealizowanych przez CBOS pt. „Młodzież 2013”. Według nich, ponad połowa (51%) badanych uczniów ma poczucie, że życie bez Internetu byłoby nudne, puste lub pozbawione radości. Ponadto 47% respondentów przyznaje, że zdarza im się zaniedbywać naukę oraz uzyskiwać gorsze stopnie z powodu nadmiernej ilości czasu spędzanego w Internecie, zaś 46% - że bywają z tego powodu niedospani.

W świetle statystyk OPS Gminy Lubawa, w latach 2012-2014 z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystało 10 rodzin (17 osób), natomiast narkomanii nie wykazano jako powodu przyznania pomocy. Z kolei informacje Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych mówią o 8 osobach, wobec których zostały podjęte działania zmierzające do orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu w placówce uzależnień. W przypadku 13 osób skierowano wnioski do Sądu Rejonowego o zastosowanie obowiązku leczenia w zakładzie leczenia odwykowego. Ponadto, w świetle statystyk policyjnych, w 2014 roku popełniono 14 wykroczeń przeciwko ustawie o wychowaniu w trzeźwości.

Oficjalne rejestry nie pokazują skali oraz istotności problemu. Picie alkoholu w Polsce traktowane jest jako element wieloletniej tradycji, która na stałe zagościła w naszej kulturze. Pracownicy służb społecznych Gminy Lubawa podkreślają, iż negatywne wzorce wyniesione z domu lub środowiska lokalnego, łatwa dostępność używek oraz przyzwolenie społeczne na spożywanie alkoholu (np. w formie rozrywki, jako środek na rozładowanie frustracji i agresji) powodują, iż alkoholizm jest często „dziedziczony” w rodzinach. Nałóg dotyka nie tylko dorosłych, ale również młodzież i dzieci, uszczupla budżet domowy, ma destrukcyjny wpływ na życie rodzinne, co w konsekwencji prowadzi do marginalizacji, a nawet wykluczenia społecznego.

3. Podsumowanie części diagnostycznej – wnioski i prognoza zmian

Zaprezentowana diagnoza sytuacji społecznej Gminy Lubawa pozwala scharakteryzować ją jako jednostkę z istotnym potencjałem rozwojowym. Dzięki korzystnemu położeniu oraz bogatym zasobom gospodarczym i geograficzno-przyrodniczym stwarza korzystne warunki do życia dla jego mieszkańców. Nie oznacza to, że jest wolna od problemów i dysfunkcji społecznych, które ujawniają się na różnych płaszczyznach jej funkcjonowania. W procesie planowania strategicznego bardziej zasadne wydaje się jednak potraktowanie ich jako wyzwań stojących przed gminą, a nie przeszkód i barier, które utrudniają jej rozwój społeczny. Najważniejsze wnioski płynące z diagnozy będą rozpatrywane właśnie z tej perspektywy.

Jednym z ważniejszych wyzwań, z którymi Gmina Lubawa będzie musiała zmierzyć się w najbliższych latach, jest **starzejące się społeczeństwo**. Dynamika tego procesu nie jest obecnie duża, jednakże w perspektywie najbliższych kilkunastu lat należy się spodziewać dalszych zmian w strukturze demograficznej. Prognozowane *starzenie się społeczeństwa* będzie się wiązało z poszerzeniem kręgu osób wymagających opieki i wsparcia z powodu chorób czy niesamodzielności wynikających z podeszłego wieku, przede wszystkim dlatego, że takiego wsparcia nie zapewni im rodzina. Już dziś obserwujemy, że coraz rzadsze są rodziny wielopokoleniowe, bo społeczeństwo propaguje model rodziny nuklearnej, zaś dorosłe dzieci i wnuki migrują do większym miast lub za granicę w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia. W przyszłości będzie zatem wzrastać liczba osób starszych wymagających opieki instytucjonalnej organizowanej przez samorząd gminy lub podmioty prywatne (przedsiębiorców i organizacje pozarządowe) – w ramach polityki senioralnej. Omawiana zmiana wymusi tworzenie infrastruktury społecznej oraz rozwój różnorodnych, zindywidualizowanych usług dla osób starszych, przyczyniając się do powstawania nowych miejsc pracy w ramach tzw. „srebrnej gospodarki”. Istotne będzie również dążenie do zwiększania dostępności opieki zdrowotnej dla seniorów.

W świetle statystyk pomocy społecznej, do **dominujących problemów** Gminy Lubawa należy ubóstwo, niepełnosprawność, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Głębiej kryją się często jeszcze inne problemy i dysfunkcje, takie jak nadużywanie alkoholu, przemoc w rodzinie; niedostateczne kompetencje osobowościowe i społeczne oraz negatywne nawyki i przekonania skutkujące nieumiejętnością pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych. Kwestie te są jednak trudniejsze do ujęcia w statystykach oraz badaniach, ponieważ mieszkańcy nie chcą ich ujawniać bądź nie mają świadomości w tym zakresie.

Szczególnym wyzwaniem jest **bezrobocie**, istniejące na lokalnym rynku pracy pomimo relatywnie dobrej sytuacji gospodarczej. W świetle statystyk PUP w Łławie w grudniu 2014 roku zarejestrowanych było 164 bezrobotnych z terenu Gminy, czyli 1,5% jej mieszkańców, z czego 100 osób pobierało z tego tytułu zasiłek okresowy. W przypadku Gminy Lubawa problemem nie są same rozmiary bezrobocia, ponieważ sytuacja jest tu znacznie lepsza niż w wielu innych gminach i powiatach województwa warmińsko-mazurskiego. Problem jednak staje się widoczny, gdy będziemy rozpatrywać brak pracy z perspektywy poszczególnych grup i osób. Warto zwrócić bowiem uwagę na gorszą sytuację kobiet na lokalnym rynku pracy, a także na bezrobocie osób młodych w wieku potencjalnie największej aktywności zawodowej. Zagrożone wykluczeniem społecznym mogą być ponadto osoby, w przypadku których bezrobociu towarzyszy niepełnosprawność, ubóstwo, alkoholizm czy

odbywanie w przeszłości kary pozbawienia wolności, a okres pozostawania bez zatrudnienia wydłuża się, powodując coraz większe trudności w powrocie do aktywności zawodowej.

Wskazane wyżej problemy i dysfunkcje mogą znaleźć swoje odzwierciedlenie w **sytuacji rodzin**, w szczególności poprzez zaburzenia wypełnianych przez nią funkcji, marginalizację i degradację społeczną. Podstawowym zadaniem gminy jest wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej poprzez zespół planowanych działań mających na celu przywrócenie im zdolności do wypełniania tej funkcji. Istotne są również działania zapobiegające pojawianiu się problemów i dysfunkcji, a także wczesna ich diagnoza.

Realizacji wyzwań lokalnej polityki społecznej będzie sprzyjać **wysoka dostępność usług społecznych** w Gminie Lubawa, w tym w zakresie edukacji, kultury, bezpieczeństwa publicznego i pomocy społecznej. W kwestii usług społecznych istotne jest to, aby ich rodzaj i zakres stanowił odpowiedź na istniejące oraz prognozowane potrzeby, sprzyjając tym samym rozwojowi społecznemu. Ważna jest również współpraca międzyinstytucjonalna, która umożliwi podejmowanie wielopłaszczyznowych działań w zakresie nie tylko diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, ale przede wszystkim kreowania dobrej jakości życia mieszkańców gminy.

Pozytywnie należy ocenić również **aktywność społeczną** mieszkańców Gminy. Pomimo, iż w świetle danych KRS na terenie gminy nie ma wielu organizacji pozarządowych, szczególnie silny jest tu zasób organizacji działających *blisko* lokalnych społecznych, czyli Ochotniczych Straży Pożarnych, a także klubów i kół. Tego typu aktywność pozwala rozwiązywać problemy społeczne z poziomu poszczególnych społeczności i miejscowości.

Rozwiązywanie problemów społecznych stanowi długotrwały i wieloaspektowy proces. Warto, aby oprócz działań podejmowanych w sytuacjach kryzysowych, uwzględnił dążenie do zmiany mentalności osób, rodzin i całych społeczności, ponieważ bez ich chęci i zaangażowania działania te nie przyniosą skutków. Dodatkowym utrudnieniem może być dziedziczność problemów i dysfunkcji, która powoduje, że czerpanie przez kolejne pokolenia poglądów i wzorców zachowań od swoich rodzin, ma wymiar negatywny. Pozwala też prognozować pogłębianie się występujących wypaczeń i pogłębianie obszarów wykluczenia społecznego.

4. Główne założenia realizacyjne strategii

Wdrażanie *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubawa na lata 2016-2020* odwołuje się do współczesnych zasad i trendów w europejskiej polityce społecznej, stanowiących odpowiedź na zmiany cywilizacyjne i kulturowe zachodzące w świecie. Promuje się w nich odejście od państwa opiekuńczego, gwarantującego obywatelom bezpieczeństwo socjalne i dostęp do pracy, w kierunku państwa pomocniczego i zdecentralizowanego, które stymuluje rozwój przedsiębiorczości społecznej i aktywności obywatelskiej. Koncepcja ta bazuje na wizji ładu zbiorowego, której fundamentami są samorządność, solidaryzm i odpowiedzialność obywatelska¹⁹.

Obecnie jednym z najważniejszych pojęć a zarazem wyzwań dla krajowej, regionalnej i lokalnej polityki społecznej jest „wykluczenie społeczne”, dotyczące osoby i grupy, które:

- ✓ nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, zdobycie odpowiedniego poziomu kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny;
- ✓ nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie;
- ✓ posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych (np. ze względu na zaistnienie niepełnosprawności, długotrwałej choroby, uzależnienia);
- ✓ są przedmiotem niszczącego działania innych osób lub podmiotów (polegającego na stosowaniu przemocy, szantażu, dyskryminacji itp.);
- ✓ żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne)²⁰.

Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i kumulatywnym, ponieważ jego przejawy (deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego) występują zwykle w tych samych gospodarstwach domowych. W odpowiedzi na to zjawisko, lokalna polityka społeczna powinna uwzględniać następujące rozwiązania:

- 1) orientację na usługi aktywizujące prowadzące do usamodzielnienia beneficjentów kosztem świadczeń ostonowych;
- 2) integrację publicznych służb społecznych oraz służb zatrudnienia i tworzenie z nich korpusu tzw. *activation services*;
- 3) indywidualizację usług aktywizujących, oznaczającą ich dopasowanie do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup marginalizowanych i konkretnych jednostek;
- 4) upowszechnianie tzw. trzeciej (środowiskowej) metody pracy socjalnej, czyli aktywizowanie nie tylko jednostek, ale całych społeczności lokalnych i środowisk;
- 5) wzrost znaczenia organizacji pozarządowych w świadczeniu tychże usług (jako podmiotów osadzonych bliżej obywateli), jednak nie samodzielnie, a we współpracy z administracją publiczną i przy wykorzystaniu środków publicznych;
- 6) powrót do idei łączenia prawa do wsparcia socjalnego z obowiązkiem pracy²¹.

¹⁹ A. Karwacki, M. Rymsza, *Meandry upowszechniania koncepcji aktywnej polityki społecznej w Polsce*, w: *Polityka aktywizacji w Polsce. Usługi reintegracji w sektorze gospodarki społecznej*, red. M. Grewiński, M. Rymsza, Warszawa 2011, s. 30.

²⁰ Są to wyznaczniki wykluczenia społecznego zaproponowane w przyjętej w 2004 roku przez Radę Ministrów *Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski* (s. 22-23). Definicja ta, pomimo upływu czasu, wydaje się nadal aktualna.

²¹ A. Karwacki, M. Rymsza, *Meandry upowszechniania...*, s. 31-32.

Aktywna integracja osób i rodzin wykluczonych społecznie lub tym problemem zagrożonych wymaga połączenia profesjonalnych metod i instrumentów oddziaływania na różnych poziomach. Podstawę i zarazem najszerszy obszar aktywności podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii powinny stanowić programy profilaktyczne oraz instrumenty aktywizujące mieszkańców. Chodzi o wyprzedzanie wszelkich stanów zagrożenia zdrowotnego, bytowego, a także przypadków niedostosowania społecznego. Działania profilaktyczne, skupiające się na edukacji społecznej, poradnictwie i samopomocy, powinny być adresowane do osób zagrożonych ubóstwem i dysfunkcjami, a także do ogółu mieszkańców Gminy. Działania aktywizujące powinny natomiast wspierać wysiłki osób i rodzin, które chcą zmienić swoją sytuację przede wszystkim poprzez podjęcie aktywności zawodowej.

Drugi obszar, w którym realizowane są zadania polityki społecznej, stanowią działania interwencyjne i terapeutyczne, adresowane do osób i grup doświadczających trudności życiowych, obejmujące również reakcje na bezpośrednie sytuacje zagrożenia. W tym obszarze mieszczą się m.in. instrumenty służące zabezpieczeniu podstawowych potrzeb osób niepełnosprawnych, chorych czy starszych w ich środowisku zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia. Usługi interwencyjne to również wsparcie osób i rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych (ze względu na uzależnienia, przemoc domową, zdarzenia losowe lub klęski żywiołowe).

Wierzchołek „trójkąta oddziaływań” stanowią natomiast sankcje, będące odpowiedzią instytucji państwowych na działania jednostek niezgodne z normami prawa. Kary za złamanie prawa mają istotne znaczenie dla zachowania ładu i porządku wewnętrznego, nie mogą jednak dominować jako sposób oddziaływania na społeczeństwo. Tym bardziej, że w obliczu nakazu instytucjonalnego kierowanego do osób i grup łamiących normy społeczne, często pojawiają się negatywne następstwa tzw. „pomocy narzuconej”²². Zmniejszeniu napięcia w relacjach z „trudnym” klientem mogą służyć innowacyjne metody pracy stosowane przez psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych i innych specjalistów, które kładą nacisk na odpowiedni proces komunikacji i współpracy sprzyjający poszerzaniu sfery autonomii, odpowiedzialności i kreatywności.

Realizacja założeń SRPS powinna uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju, równości szans oraz dobrego rządzenia. Wyznaczają one akceptowany sposób myślenia, wartościują

²² Zob. więcej: A. Rurka, G. Hardy, C. Defays, *Proszę, nie pomagaj mi! Paradoks pomocy narzuconej*, tłum. U. Bisek i M. Macińska, Warszawa 2013.

metody działania służące osiągnięciu założeń strategii oraz określają ramy, w których realizowana jest gminna polityka społeczna. Mają charakter przekrojowy, co oznacza, że powinny być obecne na wszystkich poziomach wdrażania strategii: decyzyjnym, realizacyjnym, ewaluacji, nadzoru i kontroli.

Zrównoważony i trwały rozwój – jest to dążenie do równowagi pomiędzy zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzkich a racjonalnym korzystaniem z zasobów naturalnych w perspektywie obecnych i przyszłych pokoleń. Sprostanie wymogom tej zasady jest możliwe dzięki zintegrowaniu polityki środowiskowej (ochrona środowiska), gospodarczej i społecznej. Wymaga traktowania zasobów naturalnych jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej.

Równość szans, w tym równość płci – oznacza prawo wszystkich mieszkańców gminy do równego (sprawiedliwego) dostępu do różnych życiowych możliwości, np. edukacji, kultury, rynku pracy. Związany jest z nią ściśle zakaz dyskryminacji (np. ze względu na płeć, wiek, wyznanie religijne czy narodowość) gwarantowany prawami człowieka. Jednakże równość szans idzie dalej, bowiem w obszarze planowania, realizacji i ewaluacji polityk publicznych zakłada włączenie „równościowej” perspektywy, czyli dokonywanie oceny wpływu tych polityk na warunki życia różnych grup społecznych, w szczególności kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz innych grup marginalizowanych. Zasada równości szans nakłada zatem obowiązek tworzenia przez władze publiczne, w tym samorządy lokalne, warunków do równego uczestnictwa w życiu publicznym przez wszystkich mieszkańców.

Dobre rządzenie – odnosi się do zarządzania w sektorze publicznym i obejmuje szereg reguł kształtujących sposób sprawowania władzy przez organy państwa z aktywnym zaangażowaniem obywateli. Główne wyznaczniki dobrego rządzenia to: praworządność, przejrzystość (transparentność), odpowiadanie na potrzeby, włączanie i konsensus. Z zasady tej wynikają różnorodne obowiązki dla instytucji publicznych, które mają na celu zapewnienie uczestnictwa wszystkich zainteresowanych obywateli w procesach rządzenia. Jednakże zakres odpowiedzialności można rozszerzyć na sektor prywatny i organizacje pozarządowe, ponieważ ich działania również mają istotny wpływ na społeczeństwo i środowisko. Podmioty te powinny być zatem „naturalnymi” partnerami administracji publicznej w realizacji jej misji.

Realizacji Strategii powinna również towarzyszyć **orientacja na grupy docelowe i potrzeby**, co oznacza ukierunkowanie działań na potrzeby określonych grup społecznych, w szczególności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także na całą społeczność gminy. Ważnym aspektem jest tu indywidualizacja wsparcia, czyli jego dopasowywanie do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup oraz jednostek marginalizowanych.

Instytucje działające w sferze polityki społecznej powinny patrzeć na swoich klientów całościowo – nie tylko przez pryzmat „sprawy”, z którą przychodzą, ale również uwzględniając wartości, emocje, cechy fizyczne i psychiczne, środowisko rodzinne i społeczne itp. Orientacja na potrzeby wymaga ponadto zwiększenia roli sektora ekonomii społecznej w zakresie świadczenia usług socjalnych, edukacyjnych, kulturalnych czy sportowo-rekreacyjnych. PES jako podmioty zakorzenione w środowisku lokalnym oraz zorientowane na cele społeczne mogą bardzo skutecznie rozpoznawać i zaspokajać potrzeby obywateli.

5. Cele i kierunki działań

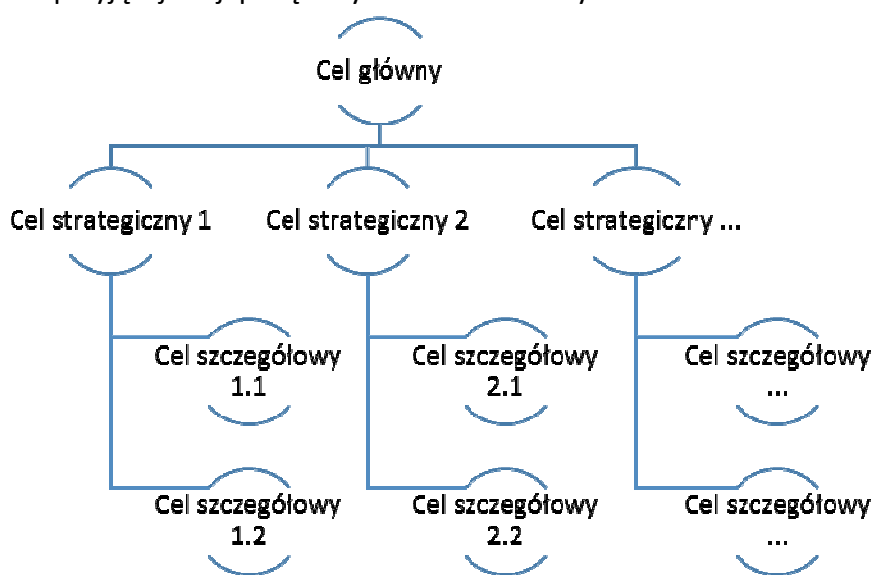
Samorząd gminy opracowuje i realizuje SRPS we współpracy z lokalnymi partnerami, ze względu na dążenie do zmiany istniejącej sytuacji, która w różnych aspektach jest oceniana negatywnie. Zaplanowane działania są ukierunkowane na długoterminowe cele odnoszące się do dużych grup ludności a nawet całej populacji gminy, obrazujące znaczącą pozytywną zmianę w sytuacji osób, rodzin oraz szerszych zbiorowości.

Cel główny Strategii brzmi:

Poprawa warunków i jakości funkcjonowania mieszkańców Gminy Lubawa w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym.

Wymaga on podejścia zintegrowanego, łączącego kompetencje oraz zadania samorządu gminy, jego jednostek organizacyjnych, innych instytucji publicznych oraz firm i podmiotów pozarządowych działających zwłaszcza w sferze pomocy społecznej, rynku pracy, zdrowia i uzależnień, mieszkalnictwa, edukacji, kultury, sportu oraz rekreacji. Programy i projekty realizowane w ramach Strategii powinny kreować lokalne warunki sprzyjające oddolnej aktywności i integracji, w sposób uwzględniający potrzeby i oczekiwania poszczególnych grup, wymogi ochrony środowiska oraz istniejące możliwości prawne, organizacyjne i finansowe.

Cel główny Strategii zostanie osiągnięty dzięki realizacji celów strategicznych i szczegółowych (zgodnie z systematyką wskazaną na rysunku), przypisanych do określonych obszarów i wynikających z przyjętej wizji pożądanych zmian w każdym z nich.

W każdym obszarze wskazany został katalog działań, który wyznacza kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych. Nie jest katalogiem zamkniętym, więc jeżeli w trakcie wdrażania Strategii pojawią się jeszcze inne pomysły (projekty) wpisujące się w jej cele, to również powinny zostać wzięte pod uwagę.

Obszar 1. Rynek pracy

Wizja: Mieszkańcy gminy są aktywni, przedsiębiorczy i mobilni na rynku pracy, rozwijają się zawodowo, dążą do podnoszenia swoich kwalifikacji. Potrafią przełamywać bariery i pokonywać trudności, które utrudniają im aktywność zawodową – samodzielnie bądź przy wsparciu rodzin oraz instytucji rynku pracy i pomocy społecznej. Młodzi ludzie planują swoją przyszłość zawodową, wybierając szkoły i studia, które ułatwią im znalezienie pracy, a także rozwijają ich pasje i zainteresowania.

Cel strategiczny 1.

Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej.

Cele szczegółowe:

- 1.1. Wzmacnianie motywacji, kwalifikacji oraz doświadczenia zawodowego potrzebnego na rynku pracy.
- 1.2. Stworzenie warunków do efektywnej aktywizacji zawodowej osób młodych w wieku 15-30 lat.
- 1.3. Wzrost znaczenia ekonomii społecznej w dziedzinie aktywizacji zawodowej osób zagrożonych marginalizacją.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja kompleksowych programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, skierowanych przede wszystkim do osób i grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy, obejmujących m.in.:
 - ✓ wsparcie przez doradców zawodowych, pośredników pracy, psychologów, coachów i innych specjalistów w zakresie wyboru i planowania ścieżki zawodowej, technik aktywnego poszukiwania pracy;
 - ✓ szkolenia i kursy zawodowe (włącznie z praktyczną nauką języków obcych) oraz formy przygotowania zawodowego dorosłych skierowane do osób o niskich lub zdezaktualizowanych kwalifikacjach, uwzględniające potrzeby lokalnego i regionalnego rynku pracy;
 - ✓ staże, praktyki oraz subsydiowane formy zatrudnienia u lokalnych pracodawców zwłaszcza dla osób nie posiadających doświadczenia zawodowego;
 - ✓ wsparcie finansowe (dotacje, pożyczki, poręczenia) połączone z usługami szkoleniowo-doradczymi dla osób podejmujących samozatrudnienie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej albo spółdzielni socjalnej.
- 2) Organizacja doradztwa zawodowego (np. punkty doradztwa zawodowego, punkty planowania kariery) oraz szkoleń wspierających nabywanie przez młodzież w wieku szkolnym podstawowej wiedzy o rynku pracy oraz podejmowanie wyborów dotyczących dalszej ścieżki kształcenia i kariery zawodowej.
- 3) Rozbudowa systemu opieki i wychowania dzieci do 6 roku życia, wspierającego wszechstronny ich rozwój oraz ułatwiającego aktywizację zawodową rodziców, w tym zwłaszcza kobiet po urlopie macierzyńskim lub wychowawczym.
- 4) Promocja równościowego podejścia do kobiet i mężczyzn na rynku pracy (przełamywanie stereotypów, elastyczne formy zatrudnienia).

- 5) Zwiększanie dostępności zatrudnienia socjalnego dla osób wykluczonych społecznie, realizowanego w formie zajęć reintegracji społeczno-zawodowej w klubie/centrum integracji społecznej albo w formie zatrudnienia wspieranego.
- 6) Upowszechnianie idei ekonomii społecznej oraz zasad społecznie odpowiedzialnego biznesu (np. szkolenia, wizyty studyjne, promocja w mediach).
- 7) Kooperacja z Powiatowym Urzędem Pracy, przedsiębiorcami i podmiotami ekonomii społecznej w ramach Modelu Lokalnej Współpracy, w celu aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców, w szczególności zaliczanych do grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy (np. do 30 roku życia, osób 50+).

Obszar 2. Rodziny

Wizja: Rodziny prawidłowo wypełniają funkcje opiekuńcze i wychowawcze, są zaradne i samodzielne, funkcjonują w dobrych warunkach socjalno-bytowych, dbają o wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży, świadomie kształtują swoje relacje wewnętrzne oraz kontakty z otoczeniem, wiedzą jak zapobiegać sytuacjom problemowym, a także mają wsparcie w przypadku ich wystąpienia.

Cel strategiczny 2.

Wzmocnienie rodzin w wypełnianiu podstawowych funkcji.

Cele szczegółowe:

- 2.1. Zwiększenie kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci.
- 2.2 Poprawa materialno-ekonomicznych warunków funkcjonowania rodzin.
- 2.3. Wzmocnienie międzysektorowej współpracy na rzecz wspierania rodzin.

Kierunki działań:

- 1) Organizacja różnorodnych form edukacji (np. „Szkoła dla rodziców i wychowawców”, prelekcje i spotkania ze specjalistami, indywidualne treningi kompetencji, kampanie społeczne) dotyczących w szczególności świadomego rodzicielstwa, rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, porozumiewania się ze swoimi dziećmi, konsekwencji i asertywności, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć własnych oraz uczuć dzieci, a także umiejętnego stosowania nagród i kar.
- 2) Programy edukacyjne i profilaktyczne w zakresie dbania o zdrowie dziecka, w tym m.in. badań profilaktycznych i bilansów, szczepień ochronnych, właściwego odżywiania, profilaktyki stomatologicznej, zapobiegania wadom postawy.
- 3) Wspieranie mieszkańców gminy w zakresie nabywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, a także rozwiązywania problemów socjalno-bytowych i finansowych, w tym prewencji przed utratą mieszkania i eksmisją.
- 4) Organizowanie zbiorów żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących, w szczególności rodzin wielodzietnych i niepełnych zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 5) Organizacja kursów, szkoleń i warsztatów, w tym zajęć reintegracji w ramach Klubu Integracji Społecznej, służących rozwijaniu i pomnażaniu kapitału życiowego osób niezbędnego do poprawnego pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych.

- 6) Funkcjonowanie zespołu ds. asysty rodzinnej (m.in. pracownicy socjalni, psychologowie, asystenci rodziny), realizującego pracę z rodziną w szczególności w postaci konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii, mediacji, usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi, pomocy prawnej oraz organizacji grup wsparcia/samopomocowych.
- 7) Rozwój współpracy pomiędzy jednostkami administracji samorządowej, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami i osobami realizującymi działania na rzecz dziecka i rodziny.
- 8) Współpraca OPS Gminy Lubawa z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, w szczególności zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej oraz działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

Obszar 3. Dzieci i młodzież

Wizja: Młodzi ludzie są ambitni, chcą zdobywać wiedzę i doświadczenie oraz dzielić się nim z innymi. Dzięki rozwiniętym kompetencjom społecznym potrafią samodzielnie radzić sobie z wyzwaniami, które stawia przed nimi świat. Konstruktywnie wykorzystują swój potencjał, angażując się w życie lokalnych społeczności.

Cel strategiczny 3.

Zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do podjęcia wyzwań dorosłości.

Cele szczegółowe:

- 3.1. Wzmocnienie kompetencji osobistych i społecznych dzieci oraz młodzieży.
- 3.2. Wspieranie fizycznego, emocjonalnego i intelektualnego rozwoju dzieci i młodzieży.
- 3.3. Zwiększenie zaangażowania młodzieży w sprawy lokalne.

Kierunki działań:

- 1) Kształcenie młodzieży w ramach zajęć pozalekcyjnych oraz pozaszkolnych form edukacji w zakresie:
 - ✓ nabywania kompetencji osobistych i społecznych, w szczególności umiejętności rozpoznawania i radzenia sobie z emocjami trudnymi, skutecznej automotywacji, komunikacji interpersonalnej, współpracy w grupie, asertywności, empatii, umiejętności korzystnej autoprezentacji;
 - ✓ ekonomii i przedsiębiorczości, w tym m.in. poruszania się po rynku pracy; zasad prowadzenia własnej firmy, organizacji pozarządowej lub spółdzielni;
 - ✓ przygotowania do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym poprzez poznanie praw człowieka, zasad demokracji lokalnej, a także zdobywanie praktycznych umiejętności takich jak np. formułowanie oficjalnych pism, petycji do władz;
- 2) Rozwijanie zorganizowanych form spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież, takich jak np. Szkolne Kluby Sportowe, Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze, Placówki Wsparcia Dziennego, koła zainteresowań, samorządy szkolne, pomoc koleżeńska.
- 3) Realizacja działań służących kształtowaniu tożsamości i pobudzaniu lokalnego patriotyzmu wśród młodzieży, w tym m.in. poprzez programy edukacyjne, konkursy, akcje społeczne, organizację wydarzeń i obchodów świąt z aktywnym udziałem młodych ludzi i z uwzględnieniem ich pomysłów.

- 4) Wsparcie aktywizacji oraz samoorganizacji środowisk młodzieżowych poprzez organizację szkoleń i kursów dla ich liderów.
- 5) Kształtowanie wśród młodzieży postaw aktywnych oraz możliwości zdobywania cennych doświadczeń dzięki zaangażowaniu w wolontariat.

Obszar 4. Osoby starsze, niepełnosprawne i przewlekle chore

Wizja: Osoby starsze oraz niepełnosprawne są aktywne, korzystają z różnych możliwości w sferze zawodowej, społecznej i edukacyjnej. Czują się potrzebne rodzinie i społeczeństwu, wykazują inicjatywę, odkrywają oraz realizują swoje pasje. Osoby, którym stan zdrowia nie pozwala na podejmowanie aktywności – zwłaszcza ciężko i przewlekle chore, w tym psychicznie – żyją w godnych warunkach i mają zapewnioną opiekę.

Cel strategiczny 4.

Poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych.

Cele szczegółowe:

- 4.1 Wzmocnienie integracji osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych z lokalnym środowiskiem.
- 4.2 Poprawa dostępu osób o ograniczonej samodzielności do usług społecznych.
- 4.3 Zwiększenie aktywności osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych w różnych sferach życia.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja programów edukacyjnych, kampanii oraz akcji informacyjnych dotyczących potrzeb i problemów osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych, służących przełamywaniu stereotypów społecznych oraz integracji tych grup, w szczególności poprzez promowanie pozytywnych przykładów ich aktywności w środowisku lokalnym.
- 2) Upowszechnianie informacji o uprawnieniach oraz o dostępnych formach pomocy przysługujących osobom starszym, niepełnosprawnym i przewlekle chorym, a także ich rodzinom.
- 3) Rozwój pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych i niepełnosprawnych, zwłaszcza samotnych i ubogich, a także podejmowanie działań służących włączaniu ich w inicjatywy wolontariackie.
- 4) Wspieranie różnorodnych form aktywności zawodowej, społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej osób starszych i niepełnosprawnych, w tym m.in. zajęć rozwijających pasje i zainteresowania, wycieczek i wyjazdów kulturalnych, pogadarek dotyczących bezpieczeństwa fizycznego i materialnego, a także kursów i szkoleń podnoszących kompetencje cyfrowe niezbędne do radzenia sobie w z informatyzowanym społeczeństwie.
- 5) Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych oraz transportowych utrudniających osobom niepełnosprawnym poruszanie się w przestrzeni publicznej oraz w miejscu zamieszkania.
- 6) Organizacja wysokiej jakości usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, umożliwiających osobom o ograniczonej sprawności dłuższe pozostanie w lokalnym środowisku.

- 7) Rozwój instytucjonalnych form opieki i wsparcia osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych oraz w podeszłym wieku, w postaci placówek zapewniających opiekę całodobową bądź pobyt dzienny (np. dom pomocy społecznej, dom opieki, dzienny ośrodek wsparcia, klub seniora).
- 8) Rozwój różnych form mieszkalnictwa chronionego (np. mieszkania treningowe, rówieśnicze, terapeutyczne).

Obszar 5. Środowiska zagrożone dysfunkcjami

Wizja: Społeczeństwo ma wysokie poczucie bezpieczeństwa. Charakteryzuje się niską skalą występujących dysfunkcji takich jak przemoc w rodzinie, uzależnienia, przestępczość. Mieszkańcy gminy są świadomi przyczyn oraz zagrożeń, jakie niosą ze sobą te zjawiska. Potrafią również zapobiegać ich występowaniu, w czym otrzymują wsparcie ze strony instytucji i organizacji.

Cel strategiczny 5.

Zminimalizowanie skali i skutków dysfunkcji społecznych.

Cele szczegółowe:

- 5.1. Zwiększenie świadomości społecznej w obszarze dysfunkcji społecznych, w tym uzależnień, przemocy i przestępczości.
- 5.2. Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych i terapeutycznych wobec rodzin z dziećmi.
- 5.3. Zapewnienie osobom i rodzinom zagrożonym dysfunkcjami bądź ich doświadczającym dostępu do specjalistycznego wsparcia.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja programów profilaktyczno-edukacyjnych w zakresie uzależnień, przemocy domowej i przestępczości w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i innych instytucjach, obejmujących m.in. warsztaty edukacyjne, pogadanki, spotkania z osobami promującymi życie bez uzależnień i bez przemocy.
- 2) Organizacja lub udział w ogólnokrajowych/regionalnych kampaniach społecznych na temat problemu nadużywania substancji psychoaktywnych oraz innych form uzależnień, adresowanych do wybranych grup (np. kobiety w ciąży) oraz do ogółu społeczeństwa.
- 3) Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem mediów, materiałów drukowanych oraz bezpośrednich spotkań mieszkańców ze specjalistami na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby i rodziny doświadczające uzależnień bądź przemocy.
- 4) Rozwój poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi przemocy domowej.
- 5) Podejmowanie z Samorządem Powiatu Ławskiego, placówkami ochrony zdrowia oraz organizacjami pozarządowymi wspólnych inicjatyw zmierzających do rozszerzenia oferty pomocy stacjonarnej dla osób uzależnionych i współuzależnionych, w tym o terapię uzależnień dla młodzieży oraz terapię uzależnień behawioralnych.
- 6) Realizacja we współpracy z policją, strażą pożarną i innymi służbami akcji podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa oraz konsekwencji wynikających z łamania przepisów prawa.

Obszar 6. Społeczność lokalna

Wizja: Mieszkańcy gminy są aktywni, zaangażowani w działania na rzecz dobra wspólnego. Chętnie poszerzają swoją wiedzę, dzięki czemu świadomie kreują własne życie, relacje z innymi ludźmi oraz najbliższe otoczenie. Integrują się w sposób nieformalny bądź zakładają organizacje pozarządowe, dzięki którym mogą w sposób zorganizowany i systematyczny współdziałać w celu podnoszenia jakości życia w gminie. Interesują się sprawami publicznymi i chcą mieć na nie realny wpływ.

Cel strategiczny 6.

Zwiększenie świadomości i aktywności społeczności lokalnej.

Cele szczegółowe:

- 6.1. Wzrost świadomości społecznej i obywatelskiej.
- 6.2 Wzmocnienie oddolnej aktywności grup nieformalnych i organizacji pozarządowych.
- 6.3 Kreowanie warunków instytucjonalnych sprzyjających aktywności i partycypacji obywatelskiej.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja programów w zakresie edukacji prozdrowotnej i proekologicznej, służących podnoszeniu wiedzy społeczeństwa oraz kształtowaniu właściwych postaw.
- 2) Edukacja prawna i obywatelska uwzględniająca w szczególności ideę samorządności, zagadnienia integracji europejskiej, prawa człowieka oraz krytyczny odbiór treści medialnych.
- 3) Organizacja wydarzeń, imprez i uroczystości o zasięgu sołeckim lub gminnym, związanych ze świętami narodowymi, religijnymi, ważnymi rocznicami oraz lokalnymi tradycjami i zwyczajami, sprzyjających budowaniu tożsamości i poczucia przynależności do wspólnoty.
- 4) Upowszechnianie ekonomii społecznej jako sfery aktywności obywatelskiej, która służy rozwojowi lokalnemu, integracji osób zagrożonych wykluczeniem oraz dostarczaniu usług społecznych, na przykład poprzez rozwój koncepcji wsi tematycznych wykorzystujących zasoby przyrodnicze, kulturowe i społeczne gminy.
- 5) Działania na rzecz organizowania społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, wspieranie grup nieformalnych oraz zorganizowanych form aktywności mieszkańców (np. klubów seniora, kół gospodyń wiejskich).
- 6) Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie poprzez zlecenie realizacji zadań publicznych, również w drodze pozakonkursowej, partnerstwa projektowe, a także pomoc o charakterze organizacyjnym, informacyjnym, szkoleniowym i doradczym.
- 7) Wykorzystywanie różnorodnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami (spotkania otwarte, debaty, warsztaty obywatelskie, badania ankietowe) przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności, w sposób stwarzający warunki do powszechnego w nich uczestnictwa osób fizycznych i organizacji obywatelskich.
- 8) Tworzenie zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania strategicznego oraz realizacji zadań publicznych przez samorząd

gminy, angażujących lokalnych liderów i mieszkańców – w szczególności młodzież i osoby starsze (np. w formie młodzieżowej rady gminy, gminnej rady seniorów).

Działania zaplanowane w ramach Strategii mają w dużej mierze charakter ciągły i wieloetapowy, a ich realizacja będzie odbywać się w jej pełnym horyzoncie czasowym (2016-2020). W związku z tym odstąpiono od opracowania odrębnego, szczegółowego harmonogramu. W zależności od zdiagnozowanych potrzeb oraz możliwości organizacyjnych i finansowych, w kolejnych latach mogą nie być wdrażane wszystkie zadania strategiczne. Ponadto przewiduje się możliwość rozszerzenia zakresu działań, jeżeli pojawią się nowe potrzeby oraz koncepcje rozwiązywania problemów społecznych nie uwzględnione w momencie tworzenia Strategii.

6. Zarządzanie realizacją Strategii

6.1. Ramy formalno-prawne

W świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy nie tylko opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych, ale również jej późniejsza realizacja. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Lubawa, Powiatu Ławskiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które są już skutecznie wdrażane. Jest tu jednak także sfera nowych pomysłów i rozwiązań, stanowiących odpowiedź na nasilające się problemy oraz nie zaspokojone w dostatecznym stopniu potrzeby mieszkańców.

Szczególnie ważny jest postulat uzyskiwania coraz większej synergii działań podmiotów realizujących zadania w zakresie polityki społecznej, należących do różnych sektorów. Kreowanie warunków współpracy to jednocześnie dodatkowa możliwość ustawicznego podnoszenia kompetencji, transferu wiedzy i wymiany doświadczeń, które przełożą się na większą efektywność lokalnej polityki społecznej.

Kluczową rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Lubawa – Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa, do zadań którego będą należały w szczególności:

- ✓ czynności operacyjne – ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb, podziału zadań i odpowiedzialności, a także uszczegóławianie zapisów strategii w postaci rocznych lub kilkuletnich programów wpisujących się w sferę pomocy i integracji społecznej, wynikających z różnych ustaw;
- ✓ czynności monitorujące – regularny monitoring poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań;
- ✓ czynności informacyjno-konsultacyjne – przekazywanie władzom gminy, lokalnym partnerom i instytucjom współpracującym oraz mieszkańcom informacji na temat stanu wdrożenia poszczególnych priorytetów, a także pozyskiwanie informacji zwrotnej w tym zakresie;
- ✓ czynności wnioskodawcze – przedkładanie władzom gminy oraz lokalnym partnerom stosownych wniosków oraz rekomendacji dotyczących decyzji i działań korygujących wdrażanie Strategii oraz aktualizacji dokumentu.

Zarządzanie realizacją Strategii powinno być systemowe (całościowe), elastyczne i otwarte na zmieniające się otoczenie, ponieważ strategia jest planem dostosowanym do uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądanych zmian.

Z uwagi na szerokie zaangażowanie przedstawicieli różnych sfer życia społeczno-gospodarczego Gminy Lubawa w budowanie Strategii, a także szczególne znaczenie współpracy międzysektorowej dla realizacji jej celów, niezbędne wydaje się również **utworzenie zespołu zadaniowego ds. wdrażania i monitoringu strategii**. Zostanie on powołany zarządzeniem Wójta Gminy Lubawa jako ciało o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym. W skład zespołu powinni wejść przedstawiciele kluczowych instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację Strategii. Ważne jest zatem, aby w pracach uczestniczyli nie tylko reprezentanci jednostek organizacyjnych gminy, ale również powiatu oraz sektora ekonomii społecznej. Do zadań zespołu będzie należało

podejmowanie działań wspierających merytorycznie proces wdrażania Strategii, w szczególności poprzez:

- 1) pozyskiwanie, analizę oraz wymianę informacji na temat problemów i potrzeb społecznych w zakresie objętym strategią;
- 2) udział w opracowywaniu programów pomocy społecznej i innych dokumentów służących realizacji Strategii;
- 3) śledzenie i ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń Strategii;
- 4) przygotowanie raportów monitoringowych zawierających informacje na temat stanu wdrażania Strategii;
- 5) przedkładanie wniosków i rekomendacji adresowanych do władz gminy.

Zespół powinien spotykać się przynajmniej raz w roku w celu regularnej wymiany informacji i doświadczeń oraz monitoringu realizacji strategii. Obsługę administracyjno-techniczną Zespołu zapewni Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa. Szczegółowe zasady i tryb pracy określi Zarządzenie Wójta Gminy Lubawa.

6.2. Monitoring Strategii

Monitoring stanowi proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione?”. Pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem, w dwóch zasadniczych obszarach: rzeczowym (merytorycznym) – dotyczącym postępu realizacji działań pod względem osiągniętych efektów i terminowości wykonania; a także finansowym – obejmującym zarządzanie środkami, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń. Ponadto monitoring uzupełniony okresową ewaluacją (wewnętrzną, tzw. samoewaluacją, lub zewnętrzną zleconą niezależnemu podmiotowi) może stać się źródłem cennych wskazówek dla działań korygujących i usprawniających, a także nowelizacji (aktualizacji) przyjętych planów.

Monitoring realizacji *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubawa na lata 2016-2020* będzie prowadzony corocznie – za każdy zakończony rok kalendarzowy. Zebrane dane powinny być opracowywane w formie raportów z monitoringu Strategii, służących potrzebom wewnętrznym oraz działaniom informacyjnym adresowanym do szerszej opinii publicznej. Raporty te powinny zawierać w szczególności:

- ✓ opis uwarunkowań i przebieg procesu monitorowania strategii;
- ✓ ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń strategii;
- ✓ ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej w gminie;
- ✓ prezentację obszarów i celów Strategii, zrealizowanych wskaźników wdrażania, a także opis zrealizowanych działań pod względem jakościowym i ilościowym;
- ✓ wnioski i rekomendacje.

Monitoring będzie prowadzony w oparciu o określone niżej wskaźniki, czyli zmienne wyrażane liczbowo obrazujące stan realizacji Strategii. Zostały one sformułowane w odniesieniu do zdefiniowanego celu głównego, którego osiągnięciu będą służyć. Jednakże z uwagi na bardzo szeroki obszar interwencji w ramach Strategii, a także jej znaczenie jako kluczowego, samoistnego dokumentu planistycznego samorządu gminy w sferze polityki społecznej, sformułowany katalog wskaźników odnosi się bardziej do rezultatów podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych, niż do poniesionych nakładów. Metody i narzędzia służące pozyskiwaniu danych do monitoringu strategii będą uzależnione od rodzaju wskaźników stanowiących przedmiot weryfikacji.

Z uwagi na zaplanowany szeroki i kompleksowy charakter monitoringu, a także faktyczne terminy udostępniania szeregu danych statystycznych²³, zaleca się, aby raporty z monitoringu były opracowywane do końca czerwca roku następującego po okresie sprawozdawczym, a następnie przedkładane Wójtowi i Radzie Gminy. Po ich zatwierdzeniu należy zapewnić możliwość swobodnego dostępu i zapoznania się z nimi przez obywateli, na przykład poprzez zamieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej.

Sformułowany poniżej katalog wskaźników ma charakter otwarty. Jeżeli w procesie monitoringu zostanie zidentyfikowana potrzeba modyfikacji/rozszerzenia jego zakresu, możliwe jest wprowadzenie uzupełnień bez konieczności aktualizacji dokumentu. Stosowną decyzję w tym zakresie podejmie Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej Gminy Lubawa.

Lp.	Wskaźnik	Źródło:
1.	Liczba ludności faktycznie zamieszkałej w gminie.	GUS
2.	Liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym oraz ich odsetek w ogólnej liczbie ludności (w %).	GUS
3.	Przyrost naturalny na 1 000 ludności.	GUS
4.	Saldo migracji na pobyt stały.	GUS
5.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy (wg REGON).	GUS
6.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy według klas wielkości.	GUS
7.	Liczba mieszkań w gminie, w tym mieszkań komunalnych, lokali socjalnych, mieszkań chronionych.	GUS/UG/ OPS
8.	Odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg, ustęp splukiwany, łazienkę oraz centralne ogrzewanie.	GUS
9.	Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej: liczba osób, którym przyznano świadczenie; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach – w podziale na powody udzielania pomocy.	OPS
10.	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w odniesieniu do ogółu mieszkańców gminy (w %).	OPS
11.	Liczba i odsetek świadczeniobiorców długotrwale korzystających z pomocy społecznej (w %).	OPS
12.	Liczba osób i rodzin, którym przyznano świadczenia pieniężne	OPS

²³ Względnie długi czas oczekiwania dotyczy w szczególności statystyki publicznej prowadzonej przez GUS. Dla przykładu najświeższe dane dotyczące demografii i rynku pracy są zwykle dostępne około połowy maja.

	i niepieniężne.	
13.	Liczba pracujących i ich odsetek w liczbie ludności gminy w wieku produkcyjnym.	GUS
14.	Liczba bezrobotnych i ich odsetek w liczbie ludności gminy w wieku produkcyjnym.	PUP/GUS
15.	Liczba bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy.	PUP
16.	Liczba bezrobotnych, którzy podjęli zatrudnienie.	PUP
17.	Liczba uczniów, którzy skorzystali z doradztwa zawodowego oraz szkoleń w zakresie podejmowania wyborów dotyczących kształcenia i pracy.	Szkoły
18.	Liczba Placówek Wsparcia Dziennego działających na terenie gminy.	OPS
19.	Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną.	OPS
20.	Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny.	OPS
21.	Liczba uczestników Klubu Integracji Społecznej.	OPS
22.	Liczba dzieci z terenu gminy umieszczonych w pieczy zastępczej (w danym roku).	OPS
23.	Liczba uczniów gimnazjów, którzy uczęszczali na zajęcia pozalekcyjne.	Szkoły
24.	Liczba osób niepełnosprawnych, które otrzymały dofinansowanie do likwidacji barier w miejscu zamieszkania.	PCPR
25.	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) w miejscu zamieszkania.	OPS
26.	Liczba działających na terenie gminy placówek zapewniających pomoc i wsparcie dla osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych oraz liczba osób korzystających z ich usług.	Placówki pomocy i wsparcia
27.	Liczba zrealizowanych i wspieranych kampanii społecznych w ramach obszarów strategicznych.	UG/OPS/ szkoły
28.	Liczba osób i rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z tytułu przemocy domowej.	OPS i inne jednostki
29.	Liczba oraz rodzaj placówek zapewniających pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom.	GKRPA
30.	Liczba sporządzonych Niebieskich Kart.	ZI
31.	Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych, w tym w drodze pozakonkursowej.	UG
32.	Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych – ze wskazaniem form oraz liczby ich uczestników.	UG/OPS
33.	Liczba nowoutworzonych oraz działających zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym; liczba osób wchodzących w ich skład, w tym odsetek reprezentujących sektor obywatelski i przedsiębiorców.	UG/OPS

6.3. Główne źródła finansowania

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Lubawa na lata 2016-2020* będzie wymagała odpowiednich zasobów finansowych, ponieważ zasadniczo każde przedsięwzięcie generuje koszty. Jednym z podstawowych źródeł finansowania będzie budżet Gminy Lubawa, w zakresie działań realizowanych przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Iławskiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Środki na realizację zadań będą pochodzić również z budżetu państwa – w postaci subwencji ogólnej oraz dotacji celowych. Część z nich trzeba będzie pozyskać startując w konkursach, ponieważ w tej kategorii mieszczą się programy rządowe oraz programy ministerstw. Wśród głównych programów w zakresie polityki społecznej można wskazać programy ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego, takie jak *Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi*, *Gminne programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz budownictwa socjalnego*, *Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3* MALUCH, *Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej*, *Program Wieloletni „Senior-Wigor” na lata 2015-2020* oraz *Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu*. Z kolei dla organizacji pozarządowych dostępny jest *Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020* oraz *Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020*.

Druga grupa źródeł finansowania to przede wszystkim środki z Funduszy Europejskich dostępne w ramach perspektywy obejmującej lata 2014-2020. Polska otrzyma w niej około 4,5 mld euro więcej niż w latach 2007-2013; na politykę spójności przeznaczy 82,5 mld euro. Dla realizacji zadań w zakresie polityki społecznej istotne znaczenie będzie miał Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, w szczególności osie priorytetowe 10) Regionalny rynek pracy i 11) Włączenie społeczne. Obecna perspektywa finansowa daje również możliwość pozyskania środków z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 – jego zakres ma służyć poprawie funkcjonowania polityk sektorowych, a także interwencji w obszarach m.in. wsparcia młodych osób na rynku pracy, efektywnych polityk publicznych dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, a także innowacji społecznych.

W trzeciej grupie źródeł finansowania mieszczą się natomiast środki prywatne pochodzące z fundacji (np. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja PZU, Fundacja Orange, Fundacja Aviva), pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Ta grupa źródeł jest dostępna przede wszystkim dla organizacji pozarządowych. Omawiane wcześniej możliwości pozyskania środków na realizację zadań zaplanowanych w Strategii również nie muszą być pozyskiwane przez samorząd gminy. W zależności od specyfiki programu bądź funduszu, realizatorami projektu mogą być podmioty ekonomii społecznej. Nieodzowna będzie więc współpraca i generowanie potencjału w postaci partnerstw międzysektorowych.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych Strategii nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe. Planowanie finansowe ograniczone jest przede wszystkim przez szeroki zakres tematyczny dokumentu oraz pięcioletni okres jego obowiązywania. Korzystanie natomiast ze środków pochodzących z programów pomocowych wiąże się z incydentalnością wsparcia ze

względu na ich konkursowy charakter. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość, w tym zewnętrzne uwarunkowania prawne i ekonomiczne, powodują, że określanie w momencie tworzenia Strategii wysokości środków potrzebnych do realizacji jej zadań (zarówno po stronie dochodów jak i wydatków) stanowi poważne wyzwanie. Dlatego też adekwatne do faktycznych potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania i aktualizacji budżetu Gminy Lubawa (w tym planów finansowych poszczególnych jednostek organizacyjnych) oraz opracowywania projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

Przewodniczący Rady

/-/ Jan Laskowski

Załącznik. Członkowie Zespołu ds. opracowania Strategii

Lp.	Imię i nazwisko	Instytucja/organizacja
1.	Adam Roznerski	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa
2.	Monika Empel	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa
3.	Brygida Jęczewska-Koziorzemska	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa
4.	Beata Kaczmarek-Jastrzębska	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa
5.	Anna Grzegorzówka	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa
6.	Renata Licznerska	Placówka Wsparcia Dziennego/ Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa
7.	Ewa Drzymalska	Placówka Wsparcia Dziennego/ Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Lubawa
8.	Łukasz Zieliński	Urząd Gminy Lubawa
9.	Mariusz Kowalkowski	Urząd Gminy Lubawa
10.	Anna Rucińska	Powiatowy Urząd Pracy w Iławie
11.	Monika Kowalska-Kastrau	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie
12.	Olga Markuszewska	Sąd Rejonowy w Iławie
13.	Anna Krajewska	Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie
14.	Maria Madrak	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
15.	Rafał Rogożyński	Komisariat Policji w Lubawie
16.	Lucyna Kanicz	Komisariat Policji w Lubawie
17.	Ewa Renkel-Bucha	Szkoła Podstawowa w Rożentalu
18.	Sławomir Szczawiński	Zespół Szkół w Grabowie-Wałdykach
19.	Rafał Laskowski	Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe w Lubawie
20.	Dariusz Ismer	Stowarzyszenie na Rzecz Ośrodka Aktywności w Lubawie
21.	Karolina Czyżewska	Stowarzyszenie Ośrodek Rozwoju Inicjatyw Lokalnych
22.	Agnieszka Niedźwiecka	Stowarzyszenie Ośrodek Rozwoju Inicjatyw Lokalnych
23.	Jan Licznerski	Sołectwo Złotowo